

Čtení o PROSETÍNĚ

SEŠIT č. 1

OBSAH:

-Prosetín, obec a občané

-výpis z obecní kroniky

-Sadílek Jaroslav: K dějinám a stavební podobě tvrze v Prosetíně

-přílohy

Čtení o Prosetíně připravila komise při obecním úřadě ve složení Milena Šimsová, Květa Syrová, Miluše Prudká, Květa Kotlánová, Zdeněk Štěpánek, Vladimír Procházka a Jaroslav Fučík. Komise se setkala s podporou širokého okruhu občanů. Zvláštní poděkování zasluhuje zejména pan starosta Bartoň a paní Londrasová. Foto zapůjčili V. Procházka, M. Hlaváčková a K. Syrová

Popud k vydání Čtení o Prosetíně vzešel od PhDr. Mileny Šimsové, která svou rozsáhlou vědeckou prací vytvořila také základní předpoklad k naplnění tohoto záměru. Zpracovat vlastní znění textu se ujala komise pro založení trvalé výstavy o dějinách Prosetína.

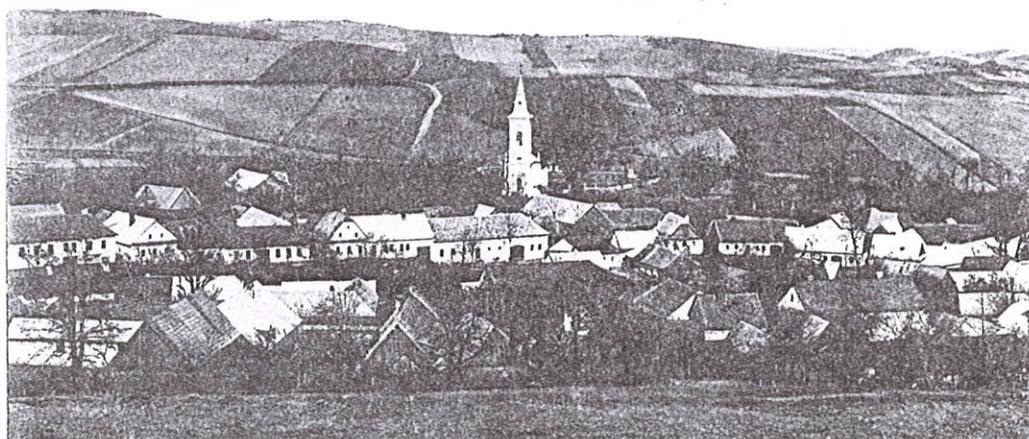
Čtení o Prosetíně vzniklo na základě čtyř druhů pramenů. Základ vytvořila excerpce místních kronik (dvou obecních a jedné evangelické farnosti), studií a článků o Prosetíně, vzpomínek a v neposlední řadě úředních listin. Nejvíce podkladů se podařilo komisi shromáždit k problematice tolerančního patentu a k odboji v době II. světové války. Zde se nemohla nevyvarovat jistého překrývání, kdy čtenář se setká v souběžných článcích se stejnou problematikou. Největší obtíží bylo opotřebování papíru, na kterém byly původní texty vytištěny. Proto čtení bude místy obtížné. Jsme však přesvědčeni, že tyto drobné nedostatky nesníží význam našeho hlavního záměru.

Vydáním Čtení o Prosetíně a jeho zařazením do regionálního koutku obecní knihovny chceme dosáhnout toho, aby každý občan se mohl seznámit s minulostí obce a tak prohloubit vztah ke svému životnímu prostředí.

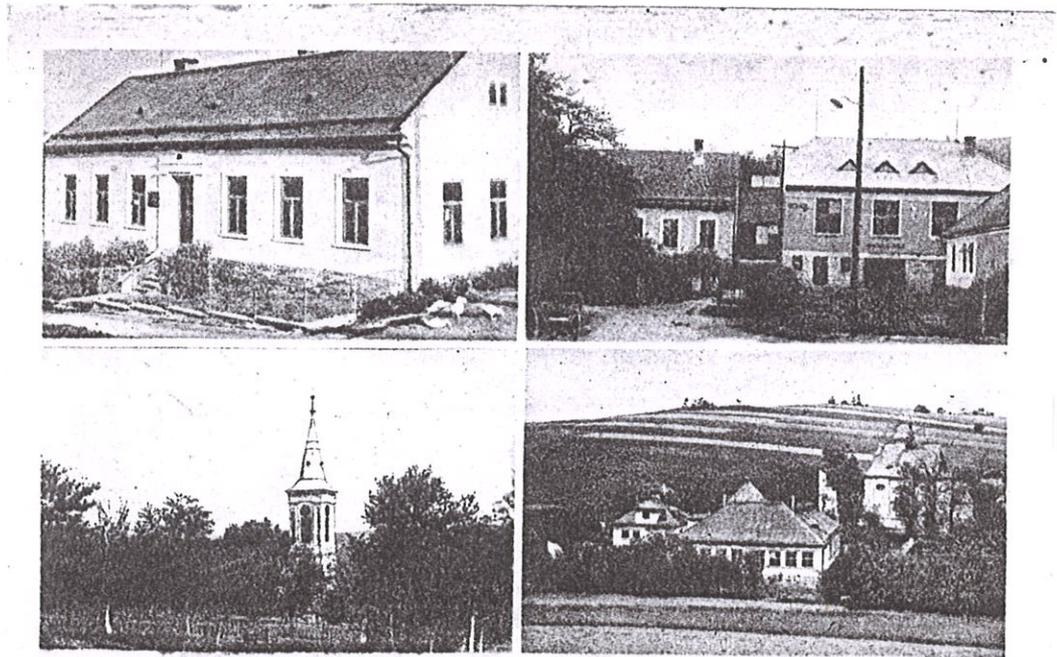
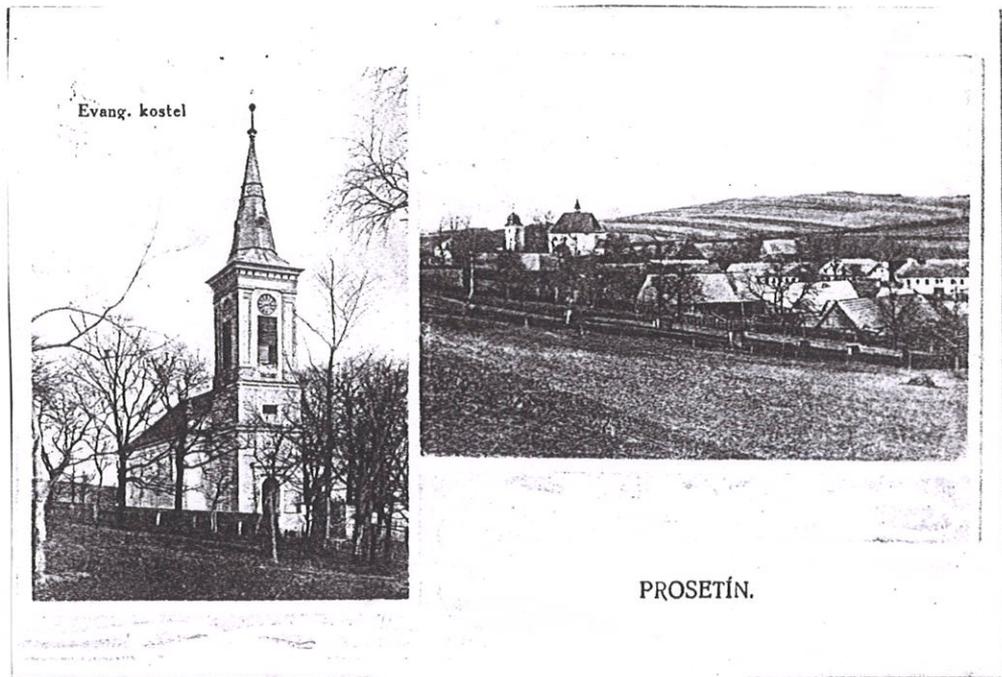
Pozdrav z PROSETINA

Prosetín v době Rakouska-Uherska

Střed Prosetína

Prosetín v době první republiky

Brťoví

PROSETÍN

Čtyři Dvory

PROSETÍN, OBEC A OBČANÉ

První zprávy o
Prosetínu :

V těchto dobách, totiž r. 1390. poprvé objevá se v dějinách jméno Prosetín. Druhdy kván byl i Prasetín, jak dosud na starých pečetích se nachoválo. To pochází prý od toho, že obec měla povinnost odváděti vrchnosti určitý počet prasat, Břetovi (brtě-úle) med, Louka seno... Jiná stará obecní pečeť má ve znaku sv. Pavla a nápis: „Proso din.“

Prosetín náležel pánům z Pernštýjna; toho roku napsal Vilém z Pernštýjna choti své Aněže věno také na Prosetíně. Rovněž tak napsal r. 1406 Vilém své druhé choti Anně ze Sternberka věno také na této vsi, tak jako zase r. 1447 Jan z Pernštýjna napsal své choti Bohunce z Lomnice 500 kop grošů za věno na Prosetíně, Kovečném, Tresném, Kčenově a na Hanebnici. U pánů z Pernštýjna kůstal Prosetín také v XVI. století, až nakonec s Olešnicí připojen byl k panství Kunštátskému, k němuž náležel r. 1590. Paní na Kunštátě Johanna Eva z Lichtenštejna postoupala pak Prosetín jako koláštinní statek Mikuláši Matyášovskému z Matyášovic, ale zdá se, že postup ten ani nebyl platným; neboť patřil Prosetín na Johanny Evy zase ke Kunštátu. R. 1610 koupil Prosetín Bedřich Drahnovský z Lencína za 8000 zl; tehdy zmenuje se v Prosetíně tvrz, fara, dvůr, pivovár, mlýn, rybník, ovocné zahrady, chmelnice. Jak se potom dostal Prosetín ke Kunštátskému panství, k němuž náležel již r. 1622 za Štěpána Schmidtta z Freihofu, není známo. Od té doby kůstal stále u Kunštátu.

Z drobné šlechty na Prosetíně se psal roku 1406 Blažej, řečený Racek z Prosetína a synovec jeho Jan, jemuž podstoupil Vilém z Perštýna dvorec v Prosetíně. Roku 1486 jmenuje se Jan Černý z Prosetína a ze Čtyř Dvorů.

Tvrz v Prosetíně byla pustá již v roce 1635. Poddaní platili roku 1750 vrchnosti úroků o svatém

již 13 zl. 47 kr. a osv. Václavě 40 libeků, držali 122 slepic, 596 vajec a předli 120 liber lnu; 16 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem a o kních (čtvrt roku) ještě týdně 3 dni pěšky, 14 podsedníků týdně 3 dni pěšky a 4 chalupníci 2 dni pěšky; o kních měli podsedníci a chalupníci dvojnásobnou robotu.

R. 1482 Vilém a Vratislav bratři z Perštýna propustili poddaným svým ze vsi Prosetína právo odírání; r. 1500 osvobodil Vilém z Perštýna ves Prosetín od povinnosti řepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb, a r. 1557 dovolil Vratislav z Perštýna a na Tovačově Prosetínským bráti si dle potřeby v panském lese stavební dříví, jakož i dříví na palivo a na ploty; také směli shrabovati i listí, křtí trávu a pásti dobytek.

Prosetín jest obec farní 10 km pss od Kun-
 státu, je od Olešnice rozkládající se na 8.12 km²
 při silnici od Štěpánova v podlouhlém údolí hor-
 ském 565 m nad mořem. Domy jsou průčelím
 obráceny do návsi, většinou z kamene a z cihel,
 jen staré ze dřeva, které jsou pomítány. Mezi do-
 my jsou mexery, před nimi vkusně upravené ka-
 hrádky.

R. 1674 měla obec 1^{3/4} lánu, domů starých o-
 sedlých bylo 20, nově osedlý 1, nových pustých 8
 (5 obyvatelů uteklo), starý pustý 1.

R. 1790	bylo	43	domů,	336	obýv.,	na	180	žiter	polí
" 1834	"	45	"	, 292	"				
" 1890	"	59	"	, 345	"				
" 1900	"	62	"	369	"				
" 1910	"	63	"	384	"				
" 1921	"	68	"	354	"				

Jména krotí: Straže, Podstraže, Klínok,
 Kocoury, Kolovce, Kočovidlák, Chocholek, Flejper-
 ky, Hůlkovice, Chocholatky, Kamejšky, Kluky,

stetku, na Malém Hrádku a j.

Západně od Prosetína bývala cihelna.

Osadou zaniklou někde blízko Prosetína, ač
 jící s jistotou, kde struhdy bývala, byla Hla-
 ce, která se připomíná r. 1447. Ještě roku
 osvobodil Vilém z Pernštýna Hanebnici od
 losti čepování panského vína, ale více pprav
 tee není.

území a okolí.

Obce, s nimiž Prosetín hraničí, jsou tyto:
na západ. Čtyřdvořky $\frac{1}{4}$ hod., Brtkovi $\frac{1}{2}$ hod., Lhotu
na sev. $\frac{3}{4}$ hod., Olešnice 1 hod., Kćenov 1 hod.,
na vých. Louka $\frac{3}{4}$ hod., na jihu Hodonín 1 hod.

Bližší městyse jsou: Olešnice 1 hod., Štěpánov
 $1\frac{1}{2}$ hod., Kunštát $2\frac{1}{2}$ hod., Letovice $3\frac{1}{2}$ hod.

Bližší města: Bystřice 2 hod., Boskovice
 $4\frac{1}{2}$ hod., Bystřek 3 hod.

Nejbližší pošt. a tel. stanice je Olešnice 1 hod.
Želernice městyse Nedvědice 3 hod., Skalice - Boskov.
 $4\frac{1}{2}$ hod.

Dřívější kroj lidu.

Ze času bídy a robot chodili mužové i
ženy v obleku plátěném - domácím. Ž plátěna mí-
vali mužové kabáty i kalhoty, ženy sukne, pi-
vosy i sáčky na hlavy, které byly dávány do barvy.

Plocha celé obce zaujímá

Plocha obce.

a jehož připadá na:

a) pole:

b) luka:

c) lesy:

d) zahrady:

e) pastviny:

f) pustiny:

g) plocha zastavěná:

h) cesty, rybníky a plocha nerostavěná:

Povrch půdy.
Cesty.

Povrch půdy je úplně nerovný. Nejvyšší
bod je Klejperek 644 m, Věšek 630 m, Hlídkovice 619 m.
Prosetín sám má nadm. v. 565 m - vzato u horního ka-
tol. kostela. Nejnižší místo je mlýn "Valcha" 510 m.

Středem obce jde okresní silnice, vystavěná v.

? Dříve šla ta silnice od č. 16. vzhůru po jižním svahu
dále nahoru; od toho směru pro výhodnější Aerén u-
puštěno a vedla se pak od č. 16. rovnou vzhůru. Ž té pří-
činy jsou dnes některé starší domy (u Marsálků č. 35,
dolní - býv. evg. - škola) obráceny zadkem k okr. silnici.

Vozových cest je všude na polích hojnost a mají svá jména dle trati, kterými vedou: ke Kocourům, ku Kocourinám... Tak i úvozy mají svá jména: na Hliničkách...

Vodstvo

Řek, potoků, rybníků tu není. Od prostě-mlýna ku "Kulše" vine se Olešnický potok, jenž pohání tyto mlýny. Jen malý rybníček je pod dědinou blíž Chocholíkům. První rybník větší u Lačnova proměněn v louku.

Studní je v obci dosti ječ náležitější k číslům: 1., 2., 5., 10., 14., 19., 27., 31., 35., 36., 38., 44., 46., 47., 64; někde mají i studny v pahradích a ve sklepiš. Pro případ ohně zřídila obec dvě kašny hluboké, které jsou stále zásobeny vodou.

Porozemky vlastní kolik obce samé jsou:

role	5 ha 75 a 27 m ²
louky	5 ha - a 8 m ²
zahrady	- 8 a 16 m ²
pastviny	8 ha 70 a 24 m ²
lesy	1 ha 44 a 59 m ²
rybníky	- 8 a 63 m ²
plocha neplodná	- 26 a 39 m ²
	<hr/>
	21 ha 33 a 36 m ²

Porozemky obce samé.

Z toho platí obce daň

veškerá přímá daň obce

nelze říci s jistotou, kde arunday vyvrať, vyra Ma-
nebnice, která se připomíná r. 1447. Ještě roku
1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Hanebnici od
povinnosti čepování panského vína, ale více zpráv
o ní více není.

Složení půdy. Podnebí.

Půda je tu při pečlivém obdělávání dosti úrodná, více méně štěrkovitá, písčovitá, na výšinách kamenitá. Složení je pražorní a sice puka, svor, místy objevuje se vápenec, který se láme a páli na vápno pro domácí potřebu, k stavbě a mrazení polí a luk. Vedle menších vápenic nalézá se tu od r. 1924/25 vysoká, důkladná vápenná pec na „Kocourech“ patřící Karlu Vašířovi č. 11, k.č. starostovi. Povrch půdy je mezi 500-650 m n. m. Polohou obce samé je níže v horském údolí. Zima trvá od listopadu až do máje. Mraky ještě někdy i v červnu se dostávají a škodivají pokaždě bramborům; pomrzne-li máj (tak se stalo 29./6. 1904 a 25./6. 1917), křísanou brambory již jen drobné. První sníh mráz poléte parnamenteu byl již 27. srpna r. 1909. Větru po celý rok je dosti. Žně zde počínají obyčejně koncem července nebo počátkem srpna.

Zvířena.

Před 250 lety, kdy mnohé obce docela zanikly, jiné většinou spustly a pole a lesy púšťava-ly opuštěné, proháněli se tu ještě i vlci dosti.

Že zvířat čtvernohých ssavců jsou zde: netopýř usatý, choch, krtek, liška, kolčava či lasice, kuna skalní i lesní, jezevec, veverka, myš domácí, polní, lesní, potkan, kuna, křeček, zajíc, srnec, jezevčík a poslední řas i ondatra.

Ž ptáků: jestřáb, ostříž, kalous, datel zelený a černý, kuklačka, drozd, kos, pěnkava, čermák, sova, střízlík, vlaštovka, jirčička, chřástal polní, sýkora, vrabec, skřivan, strnád, stehlík, čížek, havran, vrána popelavá, straka, karkša, sojka, špaček, holub divoký, bažant obecný, koroptev, křepelka, poštolka, vjř, ledňáček, dudek, lyska čáp, ořešník.

Z plazů a obojživelníků : ještěrka, slepiš, úkavka,
smije, žába hnědá, skokan, ropucha, mlak, čolek,
řidčeji : posnička.

Z ryb : kapr, panna, mřenek, bělice, pstruh.

Z měkkýšů : slimák polní a lesní, hlemýžď.

Z ostatních : stonožka, škvor, štírek knihovný,
sekáč, klišťe, rak, sviňka neboli beruška, dešťovka, pi-
javice koňská.

Hmyz vypočítávati bylo by obtížno. Dostačí toliko
podoznamenati, že hmyzem trpí naše krajiny o mnohem méně
než krajiny níže položené, třebaž jen nedaleko vzdálené.
Příčinou toho je studené a drsné počasí a krátké léto.
Aspoň v té příčině máme také jednu přednost před ostat-
ní Moravou.

Ž v tomto ohledu jsou naše horské krajiny
mnohem šťastnější nežli ta ostatní Morava. Bouře a
krupobití bývají tu řídká kdy. Příčinou toho je opět vysoké
položení a hojnost lesů.

Ložáry se tu pamatují : r. 1805 - č. 16 ; r. 1872 č. 26.
dív. stav. ; stodola.

Bouře a krupobití :

R. 1850 bývaly časté a veliké bouřky po celé léto.

R. 1875 byly veliké a časté povodně místy i krupobití

R. 1886 na Vstoupení Páně bouře skroupami

R. 1889 dne 16. května Prosetín, Čtyři Dvory a ví-
bec daleko široko na mnoho hodin byla hrozná bouře a
krupobití, jež způsobila ohromných škod. Krupy velikostí
holubího vejce pokrývaly krajinu až do druhého dne, na
hromádách pak ležely kolik dní. Pole byla hrozně pobruhá
a kmolami na 1 m hlubokými na mnoho let zničena.

Žita, jež již metati měla byla tak stlučena, že jediného
stébla nestálo. Někteří polníci seli jarky, jiní žito potlu-

Živelní pohor

čene kosili a to opět rostlo; přineslo však užitek nepatrný, sotva pátý díl. Mosty pod Čtyřdvory a v Prosetíně byly strhány a silnice na mnoha místech zdržena. Střechy šindelové kroupami mnoho sdržely, oken mnoho vytlučeno. Ve čtyřdvorích nemístalo jediného listu na stromech; tyto však opět pučely. V Prosetíně cenili si občané škodu na obilí a lukách způsobenou na 30 tisíc Kč, ve čtyřdvorích na 12 tisíc Kč. Obnos, jenž sleven byl poplatnickým z daně pomezkové, činil v Prosetíně u jednotlivce nejvíce 32 Kč, ve čtyřdvorích 19 Kč.

Plodiny hosp.

Všecky druhy obilí se tu pěstují pro dům i na prodej, ač vynos jich menší jest než v krajinách nižší položených. Brambory daří se výborně, tak i řepa krmná. Zelí dosti. Z luštěnin hrách. Též mák a kelenina, okurky, dýně, rájská jablčka jen některý rok, je-li teplejší. Jetel s prospěchem se pěstuje všude; louky ka přiměřeného počtu dávají hojnou úrodu — ovšem v nižších polohách — méně ve vyšších místech. Lesy jsou velikým zdrojem příjmu hospodáře; vykácené znovu se vysazují. Na vysokých kopcích drží lesy jiným v době zimní. Ovocné stromoví dosti se daří při domích, méně při cestách a na stráních, kde brzy hynie.

Následující čísla domů mají les — bez ohledu na velikost: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 35, 36, 38, 39, 47, 48, 55, 58, 59; 60

Obec sama má les ve výměře: 1 ha 44 1/2 a

Zahradnictví je jenom na středním stupni, an choulostivější druhy i při velkém opatrování dobře se nedaří (rájská jablčka, okurky, dýně) pro drsnější podnebí.

Z plodin zahradních jsou jmenovitě: salát, cibule, česnek, mrkev, petržel, celer. Okurky v létě se dovážejí

Z hrušní a jabloní daří se jen druhy některé - méně choulostivé. Stromová ovoce, zvláště jabloně trpí velmi rakovinou z příčiny drsného podnebí. Švestky častěji a pak nejsou nikdy tak chutné jako z dolstva; proto se též hodně dovážejí. Třešně drobné t. zv. "ptáčnice" hojně se daří; větší třešně - na př. "bručinky" - brzy hynou - prosyňkají a kraji v měsíce později než v krajích teplejších, jest-li jim ještě před tím mráz nespálí květ.

Dobytkářství jest na stupni vysokém, zvláště dobytek hovězí. Zavedena jsou čistokrevná alpská plemena. Chov ovcí docela zanikl pro málo pastvin. Koní je mnoho; t. č. je v obci koní 50.

Vepřový dobytek je kušlechtěn křížením plemene českého s anglickým (yorkshirským) a pěstuje se hojně, pokud mu červenka není na újmu, která častěji se vyskytuje.

Z drůbeže chovají se hojně slepice a husy. Tu a tam kachny, kruty, perličky. Holubi hojně.

V roce 1923. byl následující počet kusů dobytka a drůbeže:

koně (hříbata, klisny, hřebei, valaši) 50 ;
hovězí dobytek (býčci, jalovky, býci, jalovice, krávy, volí) 196 ; ovce ---- 4 ; kozy ---- 63 ; prasata (selata, kanoi, svině) --- 117 ; psi --- 26 ; kočky --- 93 ; králíci --- 137 ; slepice --- 800 ; husy --- 68 ; kachny ---- 9 ; kruty --- 0 ; holubi --- 125 ; včely --- 29 úlů .

Počet kusů dobytka a drůbeže r. 1923.

Stav obyvatelů

V r. 1924 bylo v Prosetině 11 rolníků (gruntovníků),
17 podsedníků, 26 chalupníků, 14 domkářů, 13 podruhů,
28 výměníků, 35 čeledínů a služek.

Platy čeleděnců

Platy čeledínům a dělníkům za času robot a někde
i po robotách byly:

pacholkovi 10 zł, 2 míry ovesa, 1 větel hrachu, 20 lo-
ket plátna; děveče 8 zł, přídavek na šaty, 20 loket plátna
na a půl druhé čtvrtě (3 osminy) hrachu; pastevci 4 zł,
10 loket plátna, něco brambor (nebo na místě brambor 2 mí-
sky hrachu); nádeníkovi 4 groše ku stravě (bez kořalky).

Poraději se platilo: pacholkovi 40-50 zł (i více při tak
zv. „furberčení“); při jednom koni 30-35 zł; pohunkovi
25-30 zł; pastevci 12-25 zł. Děveče 25-35 zł (i více),
mladší děveče 20-25 zł; chůvě 14-20 zł. Nádeníkům
platilo se denně při stravě 20 kr, bere stravy 50 kr, ale
kořalka být musila.

Kyní (v r. 1924) se platí:

pacholkovi 1000-1200 Kč; děveče od 500-1000 Kč;
pastevci: oblek a strava
nádeník dostává při stravě 5-10 Kč
bere stravy 20-25 Kč.

Řemesla a řivno-
sti.

V Prosetině jsou 2 faráři (evg. a katol),
2 učitelé a 1 síla industr.

1 hostinec (byly 2, ve válce 1 paníkl), 3 kupei,

2 trafiky

Vedlejší pamětnání: 2 kostelníci, 3 hrobaři
(ev. a k.), 1 ponocný, 1 pohraběc.

Rozličných řemesel je tu 10: stoláři 3, krej-
čí 1, obuvníci 2, tesaři 1, řezníci 2, bednáři 1, ko-
láři 2, sedlář 1, řezníci 2, pekaři 1.

Prosetín má almušníci : 1 .

Prosetín náleží k politické okresní správě v Bo-
skovicích, soudnímu okresu v Kunštátě . - Obec řídí
starosta a dva radní . - Ve správě duchovní náleží obec :
Evangelici k seniorátu : Nové Město na Mor . , nejvyšší du-
chovenský úřad : generální synovní správa v Praze .
Katolíci náleží k biskupství brněnskému a ku děkan-
ství bystřickému 7/8 .

K farnosti evang. patří : Prosetín, Čtyři Dvory,
Bratřoví, Louka, Černovice, Jasovice, Rozseč, Štěpánov,
Kasán, Leseňovice, Bolešín .

K farnosti katol. náleží : Prosetín, Čtyři Dvory,
Bratřoví, Louka, Bolešín .

R. 1896 založen byl v Prosetíně, Dobrovolný
hasičský sbor přičiněním více občanů voličtě pak Franti-
ška Frídricha č. 38, který byl dlouholetým jeho náčelníkem
Sbor tento vedle svého úkolu lidumilného koná dobře i po-
slání své kulturní, pořádá náležitě zábavy, výlety,
divadelní představení, přednášky . Spolek zdárně prospí-
vá a stojí si nyní ve hmotných poměrech dobře, když řádný
dluh jej již netíží . Odebírá svůj odborný časopis „Kavárkov
Ochranný spolů i s „Organisacním Věstníkem“ . R. 1924 měl 21
členů činných a 23 přispívajících .

Mezi přední události a pokrok v obci sluší počítati
založení „Sokolů“ v Prosetíně r. 1919 . Budovy své vlastní
„Sokol“ zatím nemá, toliko za půl druhého tisíce Kč
nejpotřebnější na ten čas náčiní školovní . Činí se však
přípravy a sbírají se příspěvky pro stavbu Sokolovny .

R. 1902 přeloženo bylo sídlo kontribučenské
záložny z Kunštátu do Prosetína a správa její svěře-
ma p. Jos. Šimkovi v Proset. č. 31., pak řediteli jeho p. Janu
Peliškovi v Proset. č. 30 .

Správa politická
a duchovní .

Spolky místní .

Sbor dobrovol.
hasičů .

Sokol

Kontribučenská
záložna .

dle váhy 1 kg za 13 až 14 Kč; párek selat 500 Kč; husa 50 Kč.

Cena obilí roku
1924

R. 1924 platilo se za 1 q :
pšenice 220 Kč; žito 180-200 Kč; ječmen 210 Kč;
oves 145-160 Kč; hrách 220 Kč; čočka 400 Kč; vi-
kev 180-200 Kč.

Povaha lidu.

Lid zdejší je pracovitý, střídavý, veselý, a vět-
ší částí i nábožný. Jest si přát, aby i budoucí ge-
nerace zachovala si pobožnost svých předků. Uvědomě-
ní národní dnes je již velice silné. Ktoričtí pijáci
zde již docela vymizeli. Treba je i zde najdou se ruz-
né nedostatky, přece to hlavní je tu: druh druhu sro-
vně pomáhá a nedá jeden na druhého dopustit. A pl-
nost zákona, dle Písmo sv., - je láska.

Vzdělanost.

Nemineme tu mluvit o vyšší vzdělanosti.
Co se pak vzdělání obecného týká, přiznati se musí, že se
lid zdejší lidu a kraje u vzdělání vyrovná. Analfabetů
není žádných. Škola v místě je obecná dvoutrídňá, pouč-
né přednášky místních jednot a spolku časté. Blízko
v Olešnici je měšťanská a hospodářská škola, jež obě z míst-
ní obce hojně navštěvovány jsou.

Málo bychom našli míst, kde by se aspoň
nějaký časopis neodebíral a to buď politický, národní,
hospodářský, odborný, církevní.

Věřejné knihovny jsou: školní (zářkovská a učitel-
ská) a obecní, která je spolu zároveň i hasičská. Do pře-
vratu byla knihovna hasičská, za to nestávalo obecní.
Když pak za vlády republ. čsl. nařízeno bylo, že každá o-
bec vykáhati se musí obecní knihovnou s udáním děl, které
obsahuje, splýnula hasičská knihovna s obecní v jednu.

Ja čítá dnes (4. 1924) 480 svazků. Soukromé knihovny větší mají např. faráři, učitelé a někteří pokračilí občané. Lid i děti hojně čtou. - V obci hraje se občas divadlo od dobrovolných činovníků, jehož výtěžek věnován bývá vždy do dobročinných účelů. Občas bývají tu i muziky, které - doufejme s postupem vzdělanosti a prohloubením duchovního života zaniknou, a čímž by zlástě lid československý uvažovati měl.

Ze starých zvyků jsou: Pálení čarodějnic u večer před 1. májem, nověji pak užívá se obyčej pálení Husovy hranice večer před 6. červencem. Koledy u dětí už jen zřídka.

Z pověstí nezachovaly se žádné, leč nějaké příběhy, které spíše pověrám se podobají.

Pověry? Otěch - jsou-li jaké - raději se nezmínovati; jen tak na dobro časem vymizují. Neboť pověry udržují se vždy více mezi lidem nezdělaným; u národů stojícím na vyšším stupni vzdělání a kultury pověr již není. Patří sem: čarování, pověřivé pašehování, snářství, vykládání budoucích věcí dle planet, z ruky neb karet namísto pokorného divěrování se a doufání v Boha samého.

Novými stavbami měnil se celkový ráz vesnice. Místo dřevěných, nepravidelně postavených chalup a chaloupek, objevují se stavení zděná, rovnoběžná s osou vsi danou okresní silnicí.

Zvyky a pověsti.

Nové stavby.

K dějinám a stavební podobě tvrze v Prosetíně.

Jaroslav Sadílek

Vesnice Prosetín ležela dosud z hlediska poznání její historie poněkud stranou zájmu. Důvodem byla snad její poloha na východním okraji rozlehlého Žďárského okresu, značně vzdálená od okresního města. Přesto právě díky své poloze na hranici dvou okresů v současnosti a dříve dvou panství představuje z historického pohledu velice zajímavý objekt, vhodný k důkladnému rozboru. Zejména proto, že dosud známé skromné archívni prameny dokládají v Prosetíně složitý majetkový vývoj ve středověku a zejména v době předbělohorské, kdy se zde nakrátko utvořil suverénní feudální stateček s residenčním sídlem - tvrzí.

Právě problematika tvrze, její lokalizace, rekonstrukce stavební podoby a zejména určení doby vzniku a dalšího vývoje objektu jsou hlavním tématem tohoto příspěvku. Dosavadní literaturou byla tvrz poněkud opomíjena. Bylo to dáno zejména útržkovitým dochováním písemných zmínek o její existenci a rovněž skutečností, že byla považována za zcela zaniklou bez stavebních, případně terénních pozůstatků.

Již v polovině 19. století se její existencí zabýval amatérský archeolog, pozdější kustod Moravského zemského muzea, Moritz Wilhelm Trapp. Ten působil v 50. a 60. letech jako vychovatel u hraběte Dubského v Lysicích. Občas zřejmě také pobýval na Dubského letním sídle v Rozsíčce a při té příležitosti procházel okolí Olešnice. Své historické poznatky zveřejňoval převážně v brněnském Notizen-Blattu. Prosetín navštívil v rámci dokumentace hradu Louky. Tvrz, jejíž pozůstatky zde již nezachytil, považoval za útočištnou fortifikaci na ochranu venkovských obyvatel, zbudovanou po zániku hradu Louky.¹

Pozornost věnoval Prosetínu také Jan Tenora v místopise kunštátského soudního okresu, zpracovaného roku 1903 v cyklu Vlastivědy moravské. Ve své stati shrnul dostupné poznatky k dějinám vesnice, mnohdy nepřesně interpretované. O tvrzi se zmiňuje jen okrajově, nepokouší se ji ani lokalizovat.²

Z Tenorovy stati vycházejí později i všechny další práce, věnované problematice moravských feudálních sídel. Z jeho mlčení k poloze a stupni dochování tvrze usuzují, že budova zanikla beze zbytků a její poloha není známa.³

Přes tato tvrzení je tradice o poloze tvrze v Prosetíně dosud živá, z její stavby se dokonce dochovaly skromné pozůstatky v podobě sklepních prostor. Studium těchto zbytků se poprvé věnoval až autor tohoto článku ve své krátké práci, v níž shrnul základní informace k dějinám Prosetína a zhodnotil charakter dochovaného zdiva.⁴

Ves Prosetín má charakter velké eliptické návěsovky, rozložené při prameništi pravobřežního přítoku říčky Hodonínky. Vlastní zástavba je umístěna na hraně zvýšené terasy. Rozlehlá návěs byla již v průběhu 18. století druhotně zastavěna drobnou domkářskou zástavbou. Takto je vesnice zachycena již na katastrální mapě stabilního katastru z roku 1826 (obr. 1). Současná moderní zástavba se soustřeďuje hlavně podél silnice k Olešnici, intravilán tak výrazněji neporušuje. Ten si dosud zachovává svoji historický charakter.

Poloha někdejší prosetínské tvrze je obyvateli vesměs udávána do míst domu čp. 25. Ten zaujímá zhruba střed severní řady zástavby, vlevo od cesty k evangelickému kostelu a hřbitovu. Areál domu, umístěný oproti návsi na výrazné zvýšené terase, si v podstatě zachoval svoji dispozici, zachycenou již mapou stabilního katastru. V nynější podobě představuje trojkřídlý rozvrh s obytnou budovou v průčelí, v sousedství plochostropého vjezdu, který ji odděluje od výměnku. Dvůr je ze stran obklopen hospodářskými budovami a dříve býval uzavřen také stodolou. Zachovává tak charakteristický typ vesnické usedlosti na západní Moravě, objevující se převážně od poloviny 18. století.⁵ Za zbytky tvrze jsou považovány dvě

sklepní prostory, situované pod přední částí východního křídla, tedy pod objekty výměnku. Zadní, hospodářsky využívaná část křídla, podsklepena není (obr. 2).

Suterénní prostory jsou přístupné přímým vstupem zvenčí po dřevěném schodišti, ústícím do jižnějšího sklepa. Vstup do sklepa severního je veden po zděném schodišti z předsínky výměnku.

Jižní z obou sklepních místností je výrazně obdélného půdorysu o stranách 6,5 a 3,4 metru. Je zaklenuta půlkruhovou valenou klenbou z lomového kamene s výrazně dochovanými otisky prken šalování. Hmotu klenby je do prostoru sklepa vložena dodatečně, jak napovídají výrazné spáry mezi ní a oběma čely. Skutečnost, že zde nejde pouze o mikrofázi v rámci jedné etapy výstavby, o dodatečné vložení klenby po zbudování svislých nosných stěn a zastřešení stavby, jak bývalo konstrukčním zvykem, ukazují svislé spáry ve špaletách vstupu do východní, dnes zasypané prostory. Zdivo klenby navíc se špaletami otvoru není lícováno, naopak zde částečně ustupuje. Hmotu klenby tak vytváří segmentový pas, přecházející do jejího pláště v podobě trojúhelné výseče. Obdobná výseč je umístěna také nad vstupním schodištěm.

Jižní čelo klenby, konstruované rovněž z lomového kamene, člení nověji prolomené obdélné sklepní okénko, umístěné pod vrcholem klenby. V dolní partii vpravo se otvírá nízký a poměrně úzký vstup, zaklenutý segmentem. Je vyzděn z kamene, nevykazuje stopy mladšího vylámání. Tento, asi po dvou metrech zasypaný otvor, je považován za pozůstatek podzemní chodby, vedoucí z tvrze směrem k jihu. Za její pokračování je pokládána část lochu, zjištěného roku 1911 před evangelickou školou.⁶ Tradice hovoří ještě o několika dalších chodbách, které se z objektu tvrze paprskovitě rozbíhaly a dokládají jejich existenci častým propadáním terénu v jejím okolí.

V severní stěně sklepa byl umístěn otvor, spojující jižní prostoru s menším sklepem na severu. Nyní je druhotně rozšířena vylámáním zdiva, dolní partie otvoru jsou zazděny. Zbytky otvoru vykazují zaklenutí segmentem. V jeho zdivu jsou patrné stopy dodatečného vložení

klenby severní prostory, konstrukčně shodné s pozůstatky v jižním sklepe. Rovněž zde je otvor ve hmotě klenby poněkud širší.

Menší severní sklípek o ploše 3 x 4 metry je zaklenut půlkruhově valenou klenbou shodného charakteru i původu s klenbou jižní. Celek je porušen vestavbou opěrné zdi schodiště v západním koutě. Příkré kamenné schodiště ústí do malé předsínky výměnku.

Zakreslením líce nadzemních konstrukcí do zaměření sklepních prostor zjišťujeme nejmenší možnou šířku obvodového zdiva suterénů. Jižní stěna tak vykazuje šířku 1,3 metru, zatímco stěna západní po odečtení hmoty vložené klenby pouze 0,8 - 0,9 metru. Nejvýraznější rozdíl byl zjištěn u východní stěny, kde po odečtení šířky zbývá jen 0,3 - 0,4 metru. Je to dáno mladším původem nadzemních konstrukcí východní stěny domovního křídla, zbudované bez použití staršího zdiva tvrze.

Značně torzovité dochování prosetínské tvrze, vykazující již po zběžném ohledání výrazné stopy několika stavebních etap, neumožňuje samo o sobě spolehlivou rekonstrukci jejího vzniku a podoby. Poznatky z terénního průzkumu je proto nutno doplnit podrobnou archivní rešerší.

Doba vzniku Prosetína a počátky místního vladectví, stejně jako následný vývoj majetkových poměrů nejsou díky pozdním písemným zmínkám doloženy. Při pokusu určit nejstarší historii prosetínské tvrze je nutno využít analogií a celkové rekonstrukce vývoje na horním toku Svratky.

Vycházíme-li z dosud zjištěných skutečností, můžeme předpokládat vznik Prosetína v době okolo poloviny 13. století. Byl založen na území někdejšího olešnického újezdu, jak je ohraničený ve známém falzu fundační listiny benediktinského klášteřa v Opatovicích nad Labem.⁷ Na západě byl vymezen řekou Svratkou, a to zhruba v úseku od dnešního Jimramova po Štěpánov nad Svratkou, případně Nedvědici, kde sousedil s újezdem doubravnickým. Nejpozději v polovině století sem pronikali od jiho osídlenci, vedení rodem erbu křídla, pišicím

se zde po Lomnici na Tišnovsku. Současně byla krajina osídlována od západu Pernštejnů, kteří sem vstupovali s prospektorskými zájmy, danými četným výskytem v té době značně aktuálního kovu - stříbra.⁸ Přestože oblast mezi Hodonínkou a Svratkou byla ve značné míře osídlována pány z Lomnice, již na počátku 14. století sem pronikl vliv doubravnického kláštera a spolu s ním i majetkové zájmy Pernštejnů. Již v této době se jim zřejmě podařilo uchvátit celou oblast až po říčku Hodonínku na východě spolu s vlastním kolonizačním jádrem - Moravskou Olešnicí. Zároveň s ustupujícími majetkovými vlivy doubravnického kláštera ve prospěch Pernštejnů byl ukončován vlastní proces feudalizace dominií. Na perněstenském statku se do 14. století utvořila dvě kolonizační pásma. První, zaujímající území někdejšího doubravnického újezdu, s centry na Pernštejně a v Bystřici a druhé, pouze řídké osídlené, ve vyšších polohách na Novoměstsku. První z oblastí byla po obvodu „olemována“ statky drobné šlechty, zatímco druhá držbu nižších feudálů prakticky postrádala. Na Pernštejnsku se vladycká držba kumulovala v několika pásmech. Již v průběhu 1. poloviny 13. století se utvářely samostatné statky podél řeky Svratky, jejich vznik zde souvisel s postupem kolonizační vlny proti toku řeky z níže položených území na jihu. Sídla drobné šlechty zde jsou provázeny pozdně románskými církevními stavbami. Druhou skupinou jsou statky v těsném okolí hradu Pernštejna. Jsou reliktem někdejší služebné organizace Pernštejnů.

Skupina drobných vladyckých držav na západním okraji Bystřicka vznikla ve 14. století rozpadem většího a kompaktnějšího území doubravnického kláštera. Alodní statečky zde jsou pozůstatkem staršího manského klášterního systému.⁹

Poslední výraznou skupinou roztržštěné vladycké držby bylo pásmo na levém břehu Svratky, táhnoucí se od Prosetína k Jimramovu (obr. 3). Místní šlechta zde držela pouze menší díl vesnice, často se omezující pouze na alodní dvorec. Zbylá část vesnice zůstávala v majetku Pernštejnů. Vznik zdejší vladycké držby lze spojit s drobnými dary perněstenské nobility služebně závislé šlechtě, případně manům, udílenými v podobě hmotných statků.¹⁰

Písemnými prameny je Prosetín zmiňován poprvé až roku 1390, kdy se uvádí spolu s dalečínským panstvím jako součást ^epernštejnské državy. Na tomto zboží zapisuje Vilém z Pernštejna své manželce Anežce z Potštejna věno 1000 kop grošů. Kromě vlastního dalečínského statku figurují v deskovném vkladu vesnice svrateckého levobřeží mezi Ubušínem a Rovečným.¹¹ Ze zmínky o Prosetíně lze nepřímo odvodit existenci menšího vladyckého statku, neboť Vilém držel pouze díl vsi.

Anežka z Potštejna zemřela před rokem 1406. Toho roku byl již Vilém ženat podruhé, a to s Annou, sestrou Jaroslava ze Šternberka. Věno 50 kop grošů jí zajistil na vsích v okolí Rovečného a Prosetína.¹² Při intabulaci opoměl Vilém na pouze částečnou držbu Prosetína a svůj omyl napravil v následujícím roce, kdy zapsal Anně zboží na městečku Moravské Olešnici, a to ve výši ceny dvora v Prosetíně, který zde držel blíže nespecifikovaný Jan.¹³

Tímto zemskodeskovním vkladem vstupuje do dějin prosetínská drobná šlechta.¹⁴ Prakticky veškeré práce, věnované nejstarším dějinám Prosetína, sem kladou na počátku 15. století uváděného Blažeje Racka z Prasetína a jeho synovce Jana.¹⁵ V jejich případě šlo o členy východočeského vladyckého rodu erbu lekna, mající společné předky s rodem z Mrdic a Heřmanova Městce.¹⁶

Racek z Prasetína se zmiňuje již roku 1384, kdy mu byl zapsán blíže nespecifikovaný statek a čemuž odporoval Ješek z Janovic na Rýmařovsku.¹⁷ Roku 1406 koupil Blažej řečený Racek z Prasetína od Kateřiny z Rožďálovic ves Dambořice s tvrzí na Kyjovsku. Na toto zboží přijal Blažej vzápětí svého synovce Jana z Prasetína na spolek.¹⁸ Jeho syn Jiřík Racek získal během husitských válek sousední Archlebov. Postupným rozprodejem svého majetku na Ždánicku okolo poloviny 15. století rod z jižní Moravy mizí.

Proti ztotožňování predikátu Racků z Prasetína s Prosetínem na Bystřicku hovoří hned několik faktů. Především jejich vztah k Bystřicku není nijak doložen, nezachovaly se přímé zmínky o držbě v tomto kraji. Rod je sem umísťován pouze na základě podobnosti predikátu.

Právě tato skutečnost však ztotožnění nejvíce zpochybňuje. Zatímco v predikátech rodu se setkáváme výlučně s formou „Prassetyn“, Prosetín na pernštejnském dominiu je zlistňován ve tvaru „Prossyety“ (roku 1390), roku 1408 je zmiňován kněz Filip „in Prosecin“ a rovněž listina z roku 1407, převádějící záruku na zboží v Moravské Olešnici, uvádí „Curia in Prossyety“.¹⁹ J. Pilnáček ztotožňuje Racky z Mrdic a Dambořic s Prosetínem u Skutče na Chrudimsku.²⁰ Tato, na první pohled ničím nepodložená domněnka, však obsahuje reálná fakta. Kromě blízkosti vsi s někdejší střediskem rodu - Kostelci u Heřmanova Městce a zaniklým Mrdicím - je důležitá také skutečnost, že podoba Prosetín je v jeho případě novotvarem z počátku 20. století. Až do konce 19. století nesla ves pojmenování Prasetín, konkrétněji Horní a Dolní, příp. Velký a Malý.²¹ Až do husitských válek byl součástí rozlehlé držby podlažického kláštera, po jeho zániku přešel jako součást zápisného statku zrušeného kláštera do držby hradu Košumberka.²² Zdejší drobný feudální statek s tvrzí nezmiňuje ani A. Sedláček, ani v nejnovější práci o vývoji majetkových poměrů na Chrudimsku ve 13. a 14. století J. Teplý.²³ Jedinou prací, v níž jsou vladykové z Prasetína a místní tvrz uváděni, je studie K. V. Adámka.²⁴ Ten uvádí jako držitele Prasetína a sousedního Holetína v době okolo poloviny 15. století Václava z Prasetína. Údaje o jeho osobě jsou dochovány pouze ve skutečných městských knihách, nelze se proto přesvědčit o podobě jeho pečeti a tím také o vztahu k vladykům z Mrdic. Příbuzenský vztah je vzhledem k blízkosti obou statků pravděpodobný.

Po vyloučení rodu Racků z Prasetína z dějin našeho Prosetína je možno zaměřit pozornost na členy drobné šlechty, která zde skutečně sídlila.

Její existence je nepřímo doložena již deskovním vkladem z roku 1390, kdy zde Pernštejní drželi pouze část vesnice.²⁵ Zbylý díl byl v alodním vlastnictví místního rodu. Tvořil jej pouze dvorec, který byl roku 1407 majetkem vladyky Jana.²⁶ K jeho osobě nemáme dalších zpráv.

Vilém z Pernštejna, významná osobnost předhusitské doby, zemřel někdy mezi lety 1422 a 1426, pravděpodobněji blížeji k druhému datu.²⁷ Panství převzal jeho syn Jan, který proslul v následujícím období jako významný velitel husitských vojsk. Po smrti své první manželky Barbory z Valdštejna se někdy na přelomu 30. a 40. let 15. století podruhé oženil. Jeho druhou ženou byla Bohunka z Lomnice, dcera Jana z Lomnice.²⁸ Sňatkem získal zpět dřívější perňštejnská zboží, hrady Zubštejn a Pyšolec. Jí zapsal roku 1447 věno 300 kop grošů na vsích Hodově a Hrbově na Velkomeziříčsku a 500 kop na vesnicích Rovečném, Tresném, Prosetíně, Křtěnově a Hanebnici. Tyto vesnice patřily vesměs Pernštejnům, kromě Prosetína, kde deskovní vklad zmiňuje dvůr, který byl v držbě Budišova nejmenovaného syna a dvoulánovou usedlost v majetku vdovy po zemřelém Jilvínovi.²⁹ Jmenované osoby nejsou blíže specifikovány, k osobě Budiše se pravděpodobně váže mlýn u Hodonína, který zmiňuje Jan z Lomnice v roce 1416 při prodeji louckého panství Janu Ozorovi z Boskovic. Mlýn zde sloužil pouze pro určení polohy prodávané louky, nebyl součástí vkladu a neležel tedy na území hradu Louky.³⁰

Za prvního člena prosetínské drobné šlechty, o němž máme písemné zmínky, lze tak považovat Jana, žijícího na počátku 15. století. Jeho synem byl zřejmě dále uváděný Budiš, který byl roku 1447 již mrtev, Jeho syna z deskovního vkladu z tohoto roku jmenovitě neznáme, byl jím však nejspíše Janek z Prosetína, který koupil 22. února roku 1462 od Adama z Blažejovic spolu se svojí manželkou Markétou za 44 hřiven grošů dvůr v Blažejovicích.³¹ Listina, kterou prodává Adam „opatrnému muži Jankovi z Prosetína a poctivý ženě Markgtyě manželce jeho dietom jeho...“ svůj dvůr, je v originále na pergamenu dochována v Moravském zemském archivu v Brně, pečeti obou účastníků transakce, stejně jako všech svědků z okolních vladyckých rodin byly však v průběhu dalších let zničeny.

Nárok na blažejovický dvůr si činil také Hynek ze Zvole, který pohnal Jana Budiše roku 1464 ze 30 hřiven. Přestože Jan držel dvůr již dva roky, dosud nesplatil sjednanou sumu. Z

toho jej pohnal vzápětí Adam z Blažejovic.³² Není známo, zda Jan dluh splatil, 13. ledna roku 1467 kupuje však od Michka z Domanínka jeho dvůr v Domanínku za sumu 103 zlatých a 15 kop 4 groše.³³ Tento dvůr podržela prosetínská šlechta zřejmě i v následujícím století. Další sociální vývoj rodu souvisí zřejmě s výraznými majetkovými přeměnami feudální třídy v průběhu 17. století. Nelze vyloučit eventualitu vymření rodu. Z roku 1682 se dochoval dokument, popisující zničení kupní listiny Jana Budiše, respektive odřezání jejích pečeti švédskými vojáky, uložené až do třicetileté války na domanínském svobodném dvoře, nesoucím ještě v závěru 17. století pojmanování „Budišovský“. Vlastní listina byla naštěstí zachráněna a odkoupena od Švédů bystřickým měšťanem Janem Marků za jeden tolar.³⁴

Na prosetínském statečku hospodařil zatím Jan Černý z Prosetína. Jeho příbuzenský vztah s Jankem Budišem není přímo dán, byl však zřejmě jeho bratrem. Jak je patrné i s dalších údajů, bylo jméno Jan u prosetínského rodu poměrně běžné.

Jan Černý projevil již záhy snahu po rozšíření svého drobného panství. Již v březnu 1458 koupil od Jana z Pernštejna pět zpustlých podsedků s příslušnými čtvrtlánovými pozemky ve Čtyřech Dvorech za sumu 14 hřiven grošů.³⁵ Listina, která se dochovala pouze ve formě opisu,³⁶ je dosud nejstarší zmínkou o Čtyřech Dvorech. Údaj o pustých podsedcích posouvá jejich vznik pravděpodobně do 14. století, kdy byly založeny v rámci poslední fáze kolonizačního procesu, uskutečňované na zbylé, méně hodnotné, případně od jádra starších vesnic značně vzdálené půdě. V případě Čtyř Dvorů došlo k vyjmutí části plužiny z původního prosetínského katastru a na jejím území k založení nového, oproti staršímu nepoměrně menšího sídliště. K jejich vzniku snad přispěl i zánik tradovaného vesnického sídliště v nevýhodné poloze v jihozápadním cípu katastru.³⁷ Zpustnutí čtyřdvorských podsedků lze přičíst důsledkům husitských válek v kraji. Zdejší majitelé podsedků patřili k těm zámožnějším. Dokladem je zejména rozloha pozemků, již se prakticky srovnávali s ostatním vesnickým obyvatelstvem.³⁸

Pro zvýraznění své osobnosti si Jan Černý z Prosetína název Čtyř Dvorů připojil ke svému dosavadnímu predikátu. Takto vystupuje ještě roku 1486, kdy zastupoval spolu s Jakubem Fiňáskem z Doubravníka a Olešničky zemřelého Martina Hromádku z Ústí a jeho jménem a se svolením jeho manželky Machny ze Všehovic prodávali dvůr ve Veselí u Dalečína.³⁹ Více zmínek o osobě Jana Černého není známo. Je pravděpodobné, že záhy zemřel bez dědiců a jeho statek připadl Pernštejnům.

Již Jan z Pernštejna si během svého života získal pověst zkušeného hospodáře. Od poloviny 15. století lze sledovat jeho pokusy zvelebovat válkami zničená panství. V období, kdy feudál představoval ještě především válečníka, jsou tyto pokusy více než ojedinělé. Janovy první hospodářské aktivity komplexně rozvinul jeho syn Vilém, nejvýznamnější osobnost přelomu 15. a 16. století, který svým ekonomickým přístupem ke správě panství značně předstihl svoji dobu.

Prvotní akcí dosud mladého Viléma bylo udělení odúmrti obyvatelům Prosetína „ve čtvrtek po Novém létě léta 1453“, tj. 4. ledna. Své obdarování spolu se svým bratrem Vratislavem rozšířil roku 1482 na všechny vesnice prosetínské rychty. Šlo o vsi Prosetín, Čtyři Dvory, Křtěnov a Hodonín.⁴⁰

Zdrojem pro poznání charakteru a sociální úrovně prosetínského feudálního sídla by mohl být urbář pernštejnského panství, sepsaný v době těsně před rokem 1500. Bohužel se tento pramen dochoval pouze ve formě velice stručného výpisu, zprostředkovaného moravským archivářem A. Bočkem. Vlastní urbář, uložený v depozitáři na zámku v Želeticích na Znojemsku, byl zničen katastrofální povodní roku 1850. Zdejší zámek jej v tomto osudu krátce nato následoval.⁴¹

K roku 1500 se váží chronicky známé listiny, jejichž prostřednictvím odpouští Vilém z Pernštejna všem obcím panství povinnost čepovat panské víno. Roku 1515 přislíbujícím těmto

obcím plat 4 groše za míli při vožení panských ryb.⁴² Tato privilegia se samozřejmě týkala rovněž i Prosetína.

Posledním a pro budoucí vývoj nesmírně důležitým privilegiem, uděleným Prosetínu Pernštejny, byla listina Vratislava z Pernštejna, sepsaná 5. května 1557 na Židlochovicích, již propůjčuje Prosetínským k volnému užívání panské lesy, přiléhající k jejich polím a jejichž rozsah zde přesně vytyčuje.⁴³

Již ve 40. letech 16. století dochází z důvodu náhlé finanční krize k postupnému rozprodeji rozsáhlých statků Pernštejnů. Prvním z velkých panství na horní Svatce, prodaným v důsledku této krize, bylo panství loucké. K tomu došlo 28. června 1557, tedy krátce po udělení zmíněného privilegia. Ke statku hradu Louky, získanému Pernštejny roku 1496, byly připojeny i vesnice, ležící na levém břehu Svatky, které byly v majetku pánů z Pernštejna již před touto koupí. Panství získal za sumu 7 000 kop grošů od Vratislava z Pernštejna hrabě Kryštof z Hardeka, držitel panství letovického. Součástí získaného zboží bylo kromě zpustlého hradu Louky také městečko Olešnice a dalších 22 vsí nebo jejich částí.⁴⁴ Po smrti Kryštofa z Hardeka, pocházejícího z rakouského rodu Prueschinků, převzali roku 1558 moravská zboží jeho bratři. Volf Dětřich získal Letovice a Hanuš Fridrich Louku, k níž připojil roku 1560 sousední kunštátské panství, které koupil od Matyáše Mince ze Zárúšic.⁴⁵ Jako držitel Louky je Hanuš Fridrich doložen roku 1561.⁴⁶

Hrabě Hanuš Fridrich byl již v době koupě louckého panství ve vysokém věku. Roku 1575 sepsal na sebranické tvrzi závěť, v níž odkázal panství kunštátské a loucké svým dcerám Barboře a Alžbětě, s podmínkou, aby jejich matka Alžběta de Monesis zde mohla užívat doživotní rentu.⁴⁷ Zemřel roku 1580. Alžběta z Hardeka spravovala obě panství ještě roku 1582, do roku 1584 je sestry prodaly svému bratranci Janovi z Hardeka, Kladska a Mochlandu.⁴⁸

Jan z Hardeka držel Louku a Kunštát až do roku 1590, kdy je prodal Johanně Evě z Lichtenštejna, vdově po Janovi z Boskovic, s ním držela dříve třebovské panství.⁴⁹ Jan zemřel roku 1589. Jeho osobou vymřela také významná moravskotřebovská větev rodu. Ještě před svojí smrtí odkázal třebovské panství svému synovci Ladislavu Velenovi z Žerotína. Manželce Johanně Evě ponechal zřejmě jen nějaké důchody.⁵⁰ Po ztrátě třebovského statku si Johanna zakoupila panství kunštátské a loucké, která se dosud uváděla odděleně. Protože byla již v letech, vyžádala si od císaře Rudolfa II. právo svobodně odkázat své statky. To jí bylo postoupeno 1. října 1590.⁵¹ Posléze se však ještě jednou vdala. Jejím manželem se stal Jindřich mladší purkrabí z Donína, který pustil roku 1593 silně zadlužené panství Žehušice ve východních Čechách a koupil jihomoravský statek Sokolnice s tvrzí.⁵² Psal se posléze i po Kunštátě, přestože jej nikdy nedržel. 8. července 1596 sepisuje Johanna Eva na Kunštátě svojí závěť, jejímž prostřednictvím odkazuje „...statek svoj kunstatskej s městečkami, vesnicemi k němu přináležitejmi...urozenému vládce, panu Mikulášovi Matyášovskému z Matyášovic a na Prosetíně...za jeho věrné služby, kterýž jest nebožtíku dobré paměti pánu, panu Janovi z Boskovic a na Třebový...od mladosti věrně vykonával, též i mně po smrti téhož nebožtíka...mocně dávám a poroučím, aby týž pan Mikuláš Matyášovský z Matyášovic a na Prosetíně ihned po smrti mé v ten statek napřed psanej...se v něj uvázal a moc bude to všeckno beze vší překážky přátel mejch, pana Jindřicha mladšího purkrabí z Donína, manžela mého milého...“ Po její smrti bude nucen zaplatit její schovance Aleně Šlejnické ze Šlejnic, dceři Jana Šlejnice ze Šlejnic 10 000 zlatých a polovinu klenotů stříbrných a zlatých. Také Eleně Třeštínské z Lamberka, manželce Davida Černohauza z Neudorfu, úředníka panství, 200 zlatých a kdyby se jich nedožila, tak jejím dětem Danielovi a Magdaleně. Také sirotkovi jí vychovávaném Ernstlovi z Vostu 1 000 zlatých.⁵³ Absence Jindřicha z Donína v závěti ukazuje, že se snad již tehdy projevovaly manželské spory, které později vyvrcholily v rozchod. Ještě počátkem roku 1598, 6. ledna, zapisuje Johanna manželovi 20 000 zlatých na olešnickém

statku, již 3. března byl však vklad zrušen.⁵⁴ Tehdy zřejmě došlo k rozchodu obou. Jindřich odešel na svůj statek Mikulovice, kde zemřel roku 1603.⁵⁵ Johanna Eva prodala kunštátské a loucké panství svému příbuznému Karlovi z Lichtenštejna, který je vzápětí postoupil Pavlu Katarýnovi z Kataru, vlastnícím tehdy kromě Dalečína a Jimramova rozlehlé pernštejské panství.⁵⁶ Odstěhovala se do Brna, kde žila v domě brněnského měšťana Kryštofa Švonce.⁵⁷ Zde zemřela roku 1601 a byla pochována v rodinné hrobce Boskoviců v minoritském klášteře.⁵⁸

Prostřednictvím závěti Johanny Evy z Lichtenštejna jsme se dostali k osobě Mikuláše Matyášovského z Matyášovic. Tento feudál představoval důležitý mezník v dějinách Prosetína. Zasloužil se o renesanci prosetínského feudálního statku. Je proto nutno se s jeho osobou seznámit poněkud podrobněji.

Dosud bylo známo jen velice omezené množství informací. Při podrobnějším studiu nepublikovaných nebo hůře dostupných pramenů bylo získána značná spousta údajů, obsažených převážně v nepublikovaných půhonných knihách brněnské a olomoucké cúdy.

Počátky Mikuláše Matyášovského na Moravě je třeba hledat již v 60. letech 16. století. Jeho příchod sem je spojen s výraznou imigrací uherské šlechty, podnícenou zejména zvýšenou expanzí tureckých hord v Uhrách v 50. letech 16. století.⁵⁹ Rod Matyášovských představuje jednu z nečetných výjimek, kdy se zde uherský šlechtic poměrně dobře uchytil a přežíval i v dalších stoletích. Na Moravu přichozí Václav Koleneč z Matyášovic získal roku 1567 inkolát a později působil jako purkrabí na Jindřichově Hradci.⁶⁰

S osobou Mikuláše Matyášovského se setkáváme v roce 1587, kdy již zřejmě působil jako úředník na moravskotřebovském panství. Živil se rovněž jako právník a z toho titulu jmenovaného roku zastupoval Juditu Plesnicarovou z Plzně v jejím sporu o statek Vinary na Přerovsku. V jeho záležitosti vystupuje ještě roku 1593, kdy jej prodává sovineckému úředníku Joachymu Pivcovi z Hradčan a Klinštejna.⁶¹

Po ztrátě třebovského statku přešel Mikuláš s Johannou Evou na Kunštát, kde vykonával opět funkci úředníka a správce velkostatku. Zde je prvně zmiňován roku 1591, kdy jej Johanna jmenuje svým zástupcem v záležitosti vkladu určitého jejího zboží v Židlochovicích do zemských desek.⁶²

Kdy získal Mikuláš Prosetín, není z pramenů zřejmé. Je velice pravděpodobné, že k tomu došlo již krátce po jeho příchodu na Kunštátsko. Přestože jej na výše uvedené listině Johanna na Prosetíně neuvádí a nezmiňuje se o něm ani blanenský úředník Jan Skřivánek v Mikulášovi adresované korespondenci z roku 1595, je velice pravděpodobné, že zde již seděl.⁶³

Mikulášovy osudy na prosetínském statku odkrývají četné zápisy v brněnských pŕihonech z doby okolo roku 1600. Jejich převážná část se týká častých sporů Mikuláše Matyášovského s jeho sousedem Pavlem Katarýnem z Kataru. Životní osudy Katarýnovy v posledních desetiletích 16. století jsou velice zajímavé a pro poznání sociální a majetkové charakteristiky renesanční nižší šlechty značně přínosné. Závratný vzestup postavení někdejšího velkostatkového úředníka vladyky od konce 80. let 16. století, kdy postupně skupoval rozsáhlá panství nejen na Vysočině, zejména zisk hradu Pernštejna a sousedních statků Dalečína, Jimramova, Louky a Kunštátu, čímž vytvořil rozlehlý komplex, prakticky jen těžko srovnatelný s ostatními soudobými feudálními državami, byl trnem v oku výše postaveným osobám v zemi. Ty se snažili zastavit Katarýnův vzestup a pokud možno i zapříčinit ztrátu jeho dosavadního majetku. Jednou z variant bylo zpochybnění jeho šlechtického stavu. K právnímu útoku na jeho osobu došlo až po jeho smrti roku 1600. Ze stran vyšší feudality byla patrna snaha o diskreditaci jeho osobnosti ještě za Katarýnova života. Typickou ukázkou je prohlášení Johanny Evy z Lichtenštejna v září roku 1599 v Brně, kdy uvedla ke Katarýnově manželce Kateřině Jankovské z Vlašimi, že zatímco ona je „dobrého stavu rytířského, sama si vzala chlapa“. Pavel Katarýn i Kateřina Jankovská vzápětí pohnali svědky tohoto prohlášení

Mikuláše Matyášovského a jeho manželku Alenu Matyášovskou ze Šlejnic, že nechtějí svědčit v Katarýnův prospěch.⁶⁴

Do těchto let spadají také počátky sporů o prosetínské lesy. Roku 1599 pohnal Pavel Katarýn Mikuláše Matyášovského, že nechce „náležitě obnoviti hranice, dělicí grunty mé ke vsi Hodonínu a grunty jeho ke vsi Prosetínu“. Krátce nato pohnal opět Pavel Katarýn Mikuláše, „že jest léta minulého 1598 o velikonocích skrze šafáře svého Blažka, Jíru Nádvorníka, Vítka Štětina, Petra Handlku, Jiříka Šutolanova, lidí poddané své ze vsi Prosetína osmsset šindela ještě nevystrouhaného Václavovi Staňkovi ze vsi Hodonína poddanému mému v lese mém dědičném slove Páleníště pobrali a do vsi Prosetína odvésti dal, práva k tomu nemaje“.⁶⁵ Mikuláš krátce nato pohnal Katarýna, „že poddaným mým ze vsi Prosetína v lese slove Odpadulka Hodonskýho v Skali v té straně, kterážto je podél rolí prosetínských až po Sklabský žlab a cestu až do vody Hodonky, kde k hranicím Čtyřdvořským připadají nad poli týchž poddaných a gruntů mejch, kde hranice sdělaný jsou, dříví ku potřebě jejich zbirati a odvozovati brání, práva k tomu nemaje“.⁶⁶

Příčiny ke sporům mezi oběma sousedy vznikaly také díky nejasnostem v kupní smlouvě kunštátského a louckého panství z roku 1598. Kupní listina není dnes přístupná, proto si nelze učinit obraz o velikosti prodávaného zboží, zejména do jaké míry se dotýkalo majetků prosetínského statku. Je však jisté, že na patronát prosetínského kostela a na mlýn pod vsí si činil nárok Pavel Katarýn, stejně jako Mikuláš Matyášovský.⁶⁷

Další spory z konce 90. let nejsou pro objasnění historie prosetínského panství tolik podstatné. Týkají se zejména svědectví na trhových smlouvách. K upřesnění majetkových poměrů a způsobu hospodaření na feudálních panstvích přispívá však půhon Mikuláše Matyášovského, který žaluje Pavla Katarýna pro dluh 30 zlatých za 3 mty ovsa, který mu loňského roku prodal. Současně jej pohání pro dalších 7 mtů ovsa, které měl ještě jako

kunštátský úředník uskladněny na sebranické tvrzi a které mu Pavel po koupi Kunštátu sebral.⁶⁸

Krátce nato, 22. února roku 1600, Pavel Katarýn zemřel, aniž dospěl k narovnání sporů s Mikulášem Matyášovským. Ten hned následujícího roku obnovuje proces s poručníky Katarýnových nezletilých synů Jana a Petra Janem Vaneckým z Jemničky a Janem Odkolkem z Oujezdce.⁶⁹ Kromě výše uvedeného je poháněn také pro nezákonnou držbu louckého panství, na něž si činil nárok. Poručníci ihned nato převedli Mikulášovu žalobu na osobu Karla z Lichtenštejna.⁷⁰

Mikuláš si dělal nárok také na statek kunštátský. Odvolával se na smlouvu s Lichtenštejnem, dohodnutou za jeho krátké držby Kunštátu v roce 1598. Je zřejmé, že Kunštátem již na počátku uvedeného roku disponoval jeho syn z prvního manželství Jan Matyášovský, který jej 6. ledna 1598 pronajal.⁷¹

Pro četné dluhy poháněl Mikuláš také svého nástupce v úřednické funkci na kunštátském panství Davida Černohauza z Neudorfu, sedícího „na svobodným mlejně lubenským“ u nedaleké Olešnice.⁷² S příbuznými Johanny Evy z Lichtenštejna se pro dluhy soudila také Alena Matyášovská.⁷³

Není přesně známo, jak dlouho Mikuláš Matyášovský Prosetín držel. Kunštátské panství, s nímž bylo již trvale sloučeno panství loucké, jinak zvané také olešnické, postupují synové Pavla Katarýna Patr a Jan 10. května 1603 Karlovi z Lichtenštejna. Tento význačný feudál, jehož zboží tvořilo již dříve značnou majetkovou základnu, dokonale využil příležitosti, která se mu po změně náboženského smýšlení naskytla a vhodně směřovaným postojem a politickou angažovaností započal rozšiřovat dosavadní statky. Díky snadným ziskům po pobělohorských konfiskacích vybudoval v krátké době nejrozsáhlejší panství na území Moravy, které spolu s majetky Ditrichštejnů více než dvojnásobně převyšovala ostatní velká panství.

Kunštát však dlouho nepodržel. Již 24. června následujícího roku jej prodal říšskému výběrčímu daní Štěpánu Šmídovi z Freihofenu.⁷⁴

Matyášovský seděl na Prosetíně až do své smrti. Zemřel někdy před rokem 1610 a prosetínský statek připadl snad na základě uváděné smlouvy z roku 1598 zpět Karlu z Lichtenštejna. Ten jej spolu se svými bratry Maxmiliánem a Gundakarem prodal 13. března 1610 za sumu 8 000 zlatých Bedřichu Drahanovskému z Pěňčina. Hospodářský rozsah panství stručně charakterizuje do desek téhož roku vložená kupní smlouva. Základ prosetínského statku tvořila „tvrz a ves Prosetín s kostelním podacím, s dvorem poplužním, s pivovarem, mlejnem, rybníkem, s lidmi platnejmi i neplatnejmi, usedlejmi i neusedlejmi, s sirotky přítomnejmi i sběhlejšími, s lesy, s háji, s chrastinami, s potoky, lukami, zahradami, s štěpnicemi, s chmelnicemi, s mezemi i hranicemi, s platy stálými i běžnými...“.⁷⁵

Bedřich Drahanovský z Pěňčina získal v době okolo roku 1600 Dolní mlýn ve Svitávce, kde nadále seděl a kde se poprvé uvádí 16. ledna 1603.⁷⁶ Na Prosetíně seděl pouze krátce, 26. dubna 1611 dává Prosetínským privilegium svobodné prodeje soli, avšak i toto bylo sepsáno na Svitávce.⁷⁷ Nároky na Prosetín si však již od roku 1610 činila dřívější manželka Mikuláše Matyášovského Alena Šlejnicová ze Šlejnic, která se po jeho smrti provdala za Jana Žalkovského ze Žalkovic, majitele blanenského statku a statků Dobromilice a Brodek. Jeho manželkou byla již roku 1610, kdy se psala ještě po Prosetíně. Tento predikát je ve spojení s jejím jménem doložen také blíže nedatovanou pamětní deskou s erbem Šlejniců, uloženou dnes v předsíni kostela sv. Michaela archanděla v Otaslavicích.⁷⁸ Později se psala po Dobromilicích a Brodku, kde také sídlila a Prosetín se snažila získat zpět pro své děti z prvního manželství Apolenu, Alžbětu a Ladislava Matyášovské. Z celkové sumy 8 000 zlatých, které měla Bedřichu Drahanovskému za Prosetín zaplatit, uhradila pouze částku 960 zlatých. Pro její liknavost v placení ji pak roku 1612 Bedřich pohání.⁷⁹

Roku 1614 prodal Jan Žalkovský Dobromilice a následujícího roku také Blansko. Poté po něm i po jeho manželce Aleně veškeré zprávy mizí. Ještě roku 1613 od něj Alena získala tzv. Jáchymovský dům v Brodce, to je však poslední zmínka o její osobě.⁸⁰ Zřejmě tehdy získal prosetínské panství Štěpán Šmíd, který je posléze připojil ke Kunštátu. Ještě roku 1619 byl však Prosetín uváděn jako samostatný statek.⁸¹ O jeho připojení ke Kunštátu se zřejmě postarala první válečná léta, kdy došlo ke značnému zpusťování zejména olešnického dílu panství. Jako jednu z příčin je možno uvést rabování polského vojska ke konci roku 1620 v okolí Bystřice nad Pernštejnem a na Tišnovsku.⁸² Poškození Prosetína muselo být značného rozsahu, neboť při odhadu kunštátského panství roku 1631 se zde uvádí třetina usedlostí pustých, pustá a „zkažená“ byla i tvrz. Značné úhony doznal i přilehlý dvůr, který není v odhadu vůbec uveden a to ani mezi dvory velkostatku.⁸³

Přestože byl Štěpán luteránského vyznání, díky svým četným půjčkám císaři si vysloužil jeho náklonnost. Není také divu, vždyť císařský dluh činil v závěru 400 - 500 tisíc zlatých. Císař se jej snažil zčásti uhradit darováním panství Velké Němčice a Lukov roku 1625.⁸⁴ Štěpán tak unikl následkům porážky stavovského povstání, ale pouze v jejich první fázi. Když odmítl přijmout konfesi a dál trval na své dosavadní víře, ani věrnost císaři nezabránila jeho nucené emigraci. Nakonec, zřejmě díky jeho vysokému věku, mu byl pobyt na Moravě povolen a on přesídlil na hrad Lukov, kam si s sebou převezl také kunštátský archiv. Ten obsahoval kromě četného úředního materiálu také urbář panství z roku 1604 a jiný, starší, zřejmě z 16. století. Štěpán zde zemřel roku 1632 a celý archiv vzal zřejmě za své při vypálení hradu Švédy roku 1643.⁸⁵ Kunštátské panství odkoupil zřejmě již roku 1631 Jindřich Šlik z Náchoda. V Prosetíně byla kromě farního kostela pouze pustá tvrz.⁸⁶

Další osudy Prosetína jsou tak spjaty s kunštátským panstvím, jehož byly v dalších dvou stoletích nedílnou součástí. V jeho držbě se vystřídali příslušníci nové pobělohorské šlechty

převážně zahraničního původu: korutanští Lamberkové, Imbsenové, Honrichsové, případně Coudenhove-Honrichsové. Zprávy o Prosetíně v této době prakticky mizí.⁸⁷

Zpustlý prosetínský dvůr byl po třicetileté válce postoupen místním usedlíkům. Roku 1678 jej zřejmě držel blíže neurčený Štěpán.⁸⁸ Posléze, zřejmě již na počátku 18. století, bylo staveniště dvora rozděleno na dvě usedlosti. Obě části byly v držení rodu Štěpánků. Polovinu statku získal roku 1745 Pavel Juren, se Štěpánky spřízněný a vystavěl si zde následujícího roku novou usedlost. Ještě v 2. polovině 18. století zde byly patrné zříceniny tvrze a dvora, jejichž konstrukce zřejmě do nově vystavěných budov nebyly pojaty, posloužily pouze jako zdroj stavebního materiálu.⁸⁹ K úplnému odstranění pozůstatků došlo zřejmě v souvislosti se založením evangelického kostela ihned po vyhlášení tolerančního patentu v roce 1781. Ten byl postaven na parcele za někdejším dvorem, vedle bývalého rybníka, náležejícího dříve k hospodářskému příslušenství tvrze.⁹⁰ Přístupová cesta ke kostelu byla proražena areálem dvora a procházela přímo staveništěm tvrze. Její zbytky bylo tak nutno odstranit, byly pojaty do novostaveb obytných budov usedlostí, zčásti zřejmě také do zdiva kostela. Charakter přízemních prostor výměnku, zbudovaných nad suterénem tvrze, ukazuje na pozdně barokní, spíše však až na klasicistní stáří. Stabilní katastr z roku 1826 ukazuje již prakticky dnešní stav budov (viz. obr. 1).

Značně torzovitý stav zachování stavebních pozůstatků prosetínské tvrze nedovoluje spolehlivě nastínit dobu jejího vzniku a následný stavební vývoj. Podle zjištěných skutečností lze datovat výstavbu tvrze nejpozději již do 15. století. Dokládá to nepřímě také nález dvou stříbrných mincí, korálů, kamenného ostění dveří, lidské kostry, pohárů a zejména kachle s reliéfní výzdobou, představující rytíře v brnění. Došlo k němu při přestavbě budov ve 2. polovině 18. století Františkem Jurenem. Kachle, zdobené postavami rytířů v plátovém brnění jsou typické pro 15. století, mohou se však vyskytovat ještě ve století následujícím, i když v menším měřítku.⁹¹

Středověká stavba nemusela být opevněná. Nejednalo by se tak přímo o tvrz, přestože po stavební stránce se od ní nijak nelišila. Chyběla pouze složka terénního opevnění, kterou by v jejím případě nahrazovala dominantnější poloha na terénní hraně nad návší. Rovněž zapojení do jedné řady usedlostí není nijak netypickým projevem. Lze se s ním setkat u celé řady středověkých i renesančních tvrzí. Namátkou lze jmenovat například Křižínkov nebo Rozsíčku u Olešnice, zde jde o tvrže renesanční.

Vrchol ve své stavební podobě zaujímal prosetínská tvrz za držby statku Mikulášem Matyášovským z Matyášovic. Podle dochovaných zbytků lze soudit na její rozlehlejší dispozici, zřejmě tzv. šestiprosorovou, kde úzká vstupní chodba, ukončená černou kuchyní, zaujímal střední trakt budovy a byly z ní přístupny prostory po obou jejích stranách. Míru pojetí středověké stavby do renesanční budovy povrchový průzkumem bez archeologického výkopu nezjistíme, dochované prostory však větší stáří vykazují. Představují patrně střední vstupní trakt renesanční tvrže. Budova tvrže byla zakomponována do jednoho z dvorních křídel. Nedílnou součástí prosetínského dvora byl kromě řady stájí, koníren a s nimi spojeného hospodářského vybavení také menší pivovar, zabezpečující pouze potřebu majitele statku. Tradice jej situuje do míst sousedního domu čp. 26. Existence historicky doloženého rybníka doplňuje plasticky obraz drobného renesančního feudála - podnikatele, hospodařícího ve vlastní režii na malém statečku.

Funkci renesančního dvora zabezpečoval šafář. Jméno prosetínského šafáře známe, byl jím roku 1599 jistý Blažek.⁹²

Na příkladu Prosetína byl nastíněn vývoj drobného feudálního statku v období vrcholného a pozdního středověku a prvního století novověku až do období třicetileté války, která znamenala do značné míry zánik nižší nobility. Zajímavý je zejména majetkový vývoj drobného středověkého vladyky, postupný přerod malého šlechtického sídla v ekonomicky prosperující renesanční statek a jeho následný zánik v bouřlivých dobách po porážce

stavovského povstání. Značně komplikované prolínání jednotlivých představitelů drobných šlechtických rodů na Bystřicku si pro podrobnější poznání majetkového vývoje na nižší feudální úrovni žádá další podrobné studium, stejně jako důkladnější poznání vývoje šlechty, jejího majetku a sídelní struktury drobné feudální državy v průběhu 16. a 17. století. Výtečné předpoklady pro takto zaměřenou práci poskytuje rod Matyášovských, na jehož jednotlivých členech lze sledovat vzestup drobné úřednické šlechty v době před Bílou horou a závratný sociální a majetkový růst v dalších letech 17. století. Zpracování dějin rodu v daném období spolu se studiem jeho sídelní kultury by tak bylo značně přínosné.

Poznámky:

- 1 M. Trapp, Burg Louka bei Oels und Mähren. Notizen-Blatt der hist. stat. Section 1864, s. 86-88.
- 2 J. Tenora, Kunštátský okres. Vlastivěda moravská. Místopis. Brno 1903, s. 138-140.
- 3 L. Hosák, M. Zemek, Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I. díl. Jižní Morava. Praha 1981, s. 197. V. Nekuda, J. Unger, Hrádky a tvrze na Moravě. Brno 1981, s. 245.
- 4 J. Sadílek, Pozůstatky tvrze v Prosetíně. Hláska 7, č. 4, 1996, s. 41-43. Týž, Prosetín. Přehled výzkumů Archeolog. ústavu AV ČR 1993-1994. Brno 1997, s. 231-232.
- 5 V. Frolec, Kontinuita a diskontinuita vesnické stavební kultury na západní Moravě. In: Rodná země. Sborník k 100. výročí Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a k 60. narozeninám PhDr. Vladimíra Nekudy, CSc. Brno 1988, s. 468-469.
- 6 M. Šimsová, Čtení o Prosetíně, rukopis 1975, s. 2.
- 7 CDB I, s. 368 č. 386. Vznik falza, datovaného do roku 1073, souvisí se znovuvysvěcením klášterního kostela sv. Vavřince roku 1163. Viz. V. Hrubý, Tři studie k české diplomatice. Praha 1936, s. 138.
- 8 F. Hoffmann, Jihlavské právo. Havlíčkův Brod 1959, s. 20.
- 9 J. Teplý, Pernštejnové ve 13. a 14. století. Pardubice 1996, s. 20. L. Hosák, Tři neznámé listiny kláštera doubravnického z 14. století. Od Horácka k Podyjí 9, 1931-32, s. 118.
- 10 ZDB I, s. 2 č. 24. J. Sadílek, Neznámá ves Hanebnice na Olešnicku. Vlastivědná ročenka Státního okresního archivu v Blansku 97, Blansko 1998, s. 9.
- 11 ZDB VII, s. 194 č. 809.

- 12 F. Hoffmann, Vilém z Pernštejna. Pokus o portrét moravského pána husitské doby. ČMMor. 87, 1968, s. 167. ZDB VIII, s. 235 č. 336.
- 13 ZDB IX, s. 258 č. 93.
- 14 F. Černý, Ukazatel jmen k latinským zemským deskám brněnským a olomouckým. Brno 1914, s.307 považuje zmíněného Jana za sedláka, nikoliv za příslušníka feudální třídy.
- 15 Např. J. Tenora, Kunštátský okres, s. 139.
- 16 A. Sedláček, Českomoravská heraldika II. Praha 1925, s. 178, 285.
- 17 ZDO IV, s. 149 č. 490.
- 18 ZDB VIII, s. 242 č. 458, 459.
- 19 ZDB VIII, s. 242 č. 458; VII, s. 194 č. 809; CDM XIV, s. 41-42 č. 36; ZDB IX, s. 258 č. 93.
- 20 J. Pilnáček, Staromoravští rodové. Brno 1996, 3. vydání, s. 77.
- 21 A. Profous, Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. Díl 3. Praha 1951, s. 456.
- 22 A. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl I. Praha 1993, 3. vydání, s. 192, 98.
- 23 Tamtéž, zejména s. 92-93, kde je zmiňováno opevnění u Cejřova na katastrálním území Prasetína. J. Teplý, Feudální pozemková držba v předhusitském Chrudimsku. Pardubice 1997, soupis vladyckých statků na s. 60-107 Prosetín neobsahuje.
- 24 K. V. Adámek, Holetín, osada okresu hlíneckého. PAM 16, 1896, s. 96-99. Tvrz v Prasetíně, nynější Prosetíně stávala v místech školy, při jejíž stavbě byly odstraněny dochované pozůstatky opevnění. Podrobněji jsou historické zmínky o vladykách z Prasetína rozebrány v Adámkově práci Chrudimsko, která nebyla v době zpracování tématu k dispozici.
- 25 Viz. pozn. 11.
- 26 Viz. pozn. 13.

- 27 F. Hoffmann, Vilém z Pernštejna, s. 165.
- 28 P. Vorel, Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna v 15.-17. století. In: Pernštenové v českých dějinách. Pardubice 1995, s. 18-19.
- 29 ZDB XII, s. 367 č. 588.
- 30 ZDO VIII, s. 326 č. 555: „...item pratum iaceus ex opposito Molendini Budissij...“.
- 31 MZA Brno, G 2, sign. 29/1.
- 32 PK IV, s. 97 č. 410, 135 č. 653.
- 33 MZA Brno, G 2, NS, 13. 1. 1467. Svědky prodeje dvora „opatrnému“ Jankovi Budišovi z Prosetína, jeho manželce Markétě a dětem byli Václav Mníšek z Rojetína, Janoš Větín z Níhova a Rozseče, Strachota ze Smrčku a Věžného, Vaněk z Olešničky, Mašek z Ujčůvka a Jan z Janoviček.
- 34 MZA Brno, G 2, sign. 91/1. Listina dána na Bystřici 14. ledna 1682. Svědectví podávají Lukáš Minář a Jakub Procházka. Též I. Štarha, Mašek z Drnovic a Ujčůvka. Vlastivědná ročenka Státního okresního archivu v Blansku 1983, s. 42.
- 35 MZA Brno, B 1, F 52. L. Hosák, K dějinám svobodných dvorů na Moravě. Rodokmen 3, 1948, s. 2. Hosák odkazuje na výše uvedený pramen, opis transakce zde však nebyl nalezen.
- 36 Neobsahuje tedy pečetě účastníků transakce a přítomných svědků, opět tedy nepřispívá k řešení vztahů prosetínského rodu.
- 37 Z. Boháč, Újezdy a Lhoty, Historická geografie 12, 1974, s. 9, 10. J. Sadílek, Neznámá ves Hanebnice, s. 8-10.
- 38 F. Matějek, Podsedek na Moravě. VVM 22, 1970, příl. č. 1, s. 29, 47.
- 39 AČ XVI, s. 296 č. 342. MZA Brno, G 10, č. 894, fol. 2v. Prodej byl realizován 2. září 1486: „My Jakub Finiasek z Dubravníka a z Olešničky Jan Czierny z Prosetina a Ctyrz Dvoruov vyznáváme tímto listem...“.

- 40 MZA Brno, G 2, sign. 372/8. Je uveden pouze stručný obsah listiny, předložený při odhadu kunštátského panství roku 1631. AČ XVI, s. 239 č. 256.
- 41 MZA Brno, G 1, č. 10132. M. Trmač, Ztracený pernštejský urbář. Tišnovsko, říjen 1983, s. 206-207.
- 42 AČ XVI, s. 553-554 č. 748; XVII, s. 224-225 č. 1010.
- 43 MZA Brno, G 2, sign. 425/2: „...na gruntech svých dědičných, v lesech mých, od Padělkův Hodonských v Skali v té straně, kteráž leží podle rolí prosetínských až po Sklabský žlab a cestu, až do vody Hodunky, kde k hranicem Čtyřdvorským připadají, a od polí jejich, kde hranice zdělaný jsou, aby sobě ku potřebě své, a sice k žádné jiné dříví k stavení, k palivu, k plotám, k světídlám, i k jiným potřebám, sekajíce z lesu domu vyvážeti, list drhnouti, trávu žíti, aneb síci, všelijaký dobytek pásti, a to ku potřebě své obrátiti mohli...“. Listina se dochovala v několika opisech. Byla příčinou pozdějších častých sporů vrchnosti s Prosetínskými, kterým byly roku 1678 propůjčené lesy zabrány. K narovnání sporu došlo až v letech 1931 a 1932 - viz. SOKA Žďár nad Sázavou, fond Prosetín, č. 4, 5.
- 44 SOA Litoměřice, pobočka Žitenice, fond Lobkovicové roudničtí - rodový archiv, sign. P 15/48.
- 45 J. Pilnáček, Staromoravští rodové, s. 377-378. E. Janoušek, Paměti města Letovic. 2. vydání. Letovice 1995, s. 38. ZDO XXVII, s. 427-428 č. 60.
- 46 J. Višinka, Dějiny městečka Olešnice. Olešnice na Moravě 1996, s. 21.
- 47 J. Zbiral, Hrad Louka na vrchu Hradisku u Olešnice. Selský archiv 13, 1920, s. 71.
- 48 ZDB XXXI, s. 231 č. 82, ZDO XXX, s. 267 č. 138. Vklad do desek byl proveden až v letech 1591 (loucké panství) a 1593 (kunštátské panství). V roce 1582 zakazovala Alžběta českým bratřím v Kunštátě činnost, stejně jako roku 1584 Jan z Hardeka v Olešnici. Blíže J. Tenora, Kunštátský okres, s. 41, J. Višinka, Dějiny, s. 22.

- 49 ZDO XXX, s. 284 č. 152. Vklad do desek byl realizován dodatečně roku 1594 (kunštátské panství). Vklad louckého statku byl proveden roku 1597.
- 50 A. Czerny, Der politische Bezirk Mährisch Trübau. Mährisch Trübau 1904, s. 137.
- 51 ZDB XXXIII, s. 332 č. 32. Ke vkladu došlo až roku 1601.
- 52 Ottův slovník naučný 7, 1893, s. 835. T. Šimek, Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VI. díl. Východní Čechy. Praha 1989, s. 569.
- 53 ZDB XXXIII, s. 332-334 č. 33. Vklad do desek proveden roku 1601.
- 54 ZDB XXXII, s. 297 č. 39.
- 55 Ottův slovník naučný 7, 1893, s. 835.
- 56 J. Honc, Falešný moravský rytíř pan Pavel Katarýn z Kataru a Rubinsteina a konfrontace české kanceláře v Praze a moravských stavů 1588 - 1613. Listy GHS, 5. řada, 1977, s. 70. K prodeji došlo 30. června 1598 - J. Pilnáček, Staromoravští rodové, s. 138.
- 57 PB XXXII, fol. 115, 118 - MZA Brno, A 3, č. 759.
- 58 V. Pinkava, Hrady, zámky a tvrze moravské. Díl I. Olomúcko. Brno 1927, s. 51.
- 59 Z. Pokluda, Majetek uherské šlechty v českých zemích v 15. - 20. století. ČMMor. 98, 1979, s. 305. J. Purš, M. Kropilák, Přehled dějin Československa. Díl I/2. Praha 1982, s. 126.
- 60 Ottův slovník naučný 16, 1900, s. 1002. H. Edlen von Kadich, Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch in einer neuen, vollständig geordneten und reich vermehrte Auflage. Der Mährische Adel. Nürnberg 1899, s. 77.
- 61 ZDO XXX, s. 166 č. 27a, 282 č. 149.
- 62 MZA Brno, G 2, sign. 509/4, 26. 10. 1591, Kunštát.
- 63 MZA Brno, G 10, kopiář Žalkovského, č. 893. Též J. Skutil, Z nejstarší blanenské korespondence. Letopisy města Blanska 1, 1969, s. 6. PB XXXI, fol. 336 - MZA Brno, A 3, č. 758.

- 64 J. Honc, Falešný moravský rytíř, s. 72. PB XXXII, fol. 112, 118. „...poháním Alenu Matyášovskou ze Šlejnic a zatykuji ji u Mikuláše Matyášovského z Matyášovic a na Prosetíně, manžela jejího, na gruntech jeho tu ve dvoře v Prosetíně, kdež byt svůj má...“.
- 65 PB XXXII, fol. 30, 112, 114.
- 66 PB XXXII, fol. 123.
- 67 PB XXXII, fol. 112, 113. „...poháním Mikuláše Matyášovského z Matyášovic a na Prosetíně, že drží kostelní podací ve vsi Prosetíně, ku kterémužto kostelnímu podací já podle smlúvy trhové léta páně 1598 v pátek po památce sv. Jana Křtitele Božího o statek Kunštátský mezi mnou a panem Karlem z Lichtenštejna učiněnou...“.
- 68 PB XXXII, fol. 122, 123.
- 69 PB XXXIII, fol. 15, 16 - MZA Brno, A 3, č. 760. J. Honc, Falešný moravský rytíř, s. 70.
- 70 PB XXXIII, fol. 14, 35.
- 71 PB XXXIII, fol. 37, 38, 39, 40, 41, 42. J. Pilnáček, Staromoravští rodové, s. 288.
- 72 PB XXXIII, fol. 5, 43.
- 73 PB XXXIII, fol. 21, 22.
- 74 J. Honc, Falešný moravský rytíř, s. 80. V. Fialová, Inventář hradu Lukova z let 1631 - 1634. Naše Valašsko 6, 1940, s. 12.
- 75 ZDB XXXIV, s. 409 č. 60.
- 76 MZA Brno, G 2, sign. 170/2.
- 77 MZA Brno, G 2, sign. 372/8 (stručný výtah). M. Šimsová, Čtení o Prosetíně, s. 4.
- 78 J. Skutil, Historie předbělohorského velkostatku Blansko. Sborník Okresního muzea Blansko 91, 1991, s. 18-19. E. Nečasová, Epigrafické památky rytířů Žalkovských, držitelů Blanska v letech 1568 - 1615. Sborník Muzea Blansko 98, 1998, s. 44, 58. Nápis na pamětní

desce je dochován v podobě „ALINA SSLEIINICZOWA Z SSLEYNICZ NA PROSETINIE DRUHA MANZIELKA“.

79 PO XXXVIII, fol. 384v, 385v.

80 F. Spurný, Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl. Severní Morava. Praha 1983, s. 56. J. Skutil, Historie předbělohorského velkostatku, s. 19. E. Nečasová, Epigrafické památky, s. 44.

81 F. Hrubý, Moravská šlechta r. 1619, její jmění a náboženské vyznání. ČMMor. 46, 1922, s. 151.

82 F. Matějek, Morava za třicetileté války. Praha 1992, s. 33. F. Hrubý, Moravské korespondence a akta z let 1620 - 1636. Díl 1. Brno 1934, s. 41-42, 204-208.

83 L. Hosák, Odhad statku Kunštátského r. 1631. Od Horácka k Podyjí 8, 1930 - 31, s. 212, 214-216. O značném zpusošení Olešnicka hovoří rovněž i listina z roku 1638, již potvrzuje nový majitel Kunštátu Jindřich Šlik Olešnici staré výsady - J. Skutil, Olešnické pergameny. Olešnice na Moravě 1965, s. 15.

84 F. Matějek, Morava za třicetileté války, s. 88, 90, 195. V. Fialová, Inventář, s. 2.

85 V. Fialová, Inventář, s. 6-12. J. Kohoutek, Hrady jihovýchodní Moravy. Zlín 1995, s. 56.

86 ZDO XXXVII, s. 571 č. 45.

87 I. Štarha, R. Štěpán, Zámek Kunštát na Moravě. Brno 1994, s. 9-12.

88 MZA Brno, F 62, č. 1.

89 „V kraji Brněnském na panství Kunstadtském v obci a dědině Prosetíně za starodávných časův grunt neb místo Jurnovo bejvalo, buď to nějakou tvrzí aneb nějakým slovutným dvorem (To jest byl zámek neb tvrze pana Jana Černýho, bývalýho pána obce Prosetína a Štyr dvorů). Poněvadž toho gruntu sou rozděleni dva gruntové, též i také staré zdi

a zbořeniny toho dostatečně dokazují a vysvědčují.“ - K. Čermák, Paměti kantora Tomáše Jurna (1750 - 1827). Čáslav 1904, s. 7-9.

90 „Pěkně kostel jsme si postavili podle naší zahrady nad haltýřem“ - dopis Martina Jurena z roku 1783. „Kostel máme vystavené na panské zahradě u chaltýřa“ - dopis téhož Jurena synovi roku 1785. Viz. M. Šimsová, Čtení o Prosetíně, s. 122-123.

91 M. Šimsová, Čtení o Prosetíně, s. 2. Za konzultaci k problematice datování nedochovaného kachle děkuji MUDr. Zdeňku Hazlbauerovi z Prahy a PhDr. Jířímu Doleželovi z Archeologického ústavu AV ČR v Brně.

92 J. Válka, Hospodářská politika feudálního velkostatku na předbělohorské Moravě. Praha 1962, s. 56-70, 128. PB XXXII, fol. 114.

Texty k přílohám:

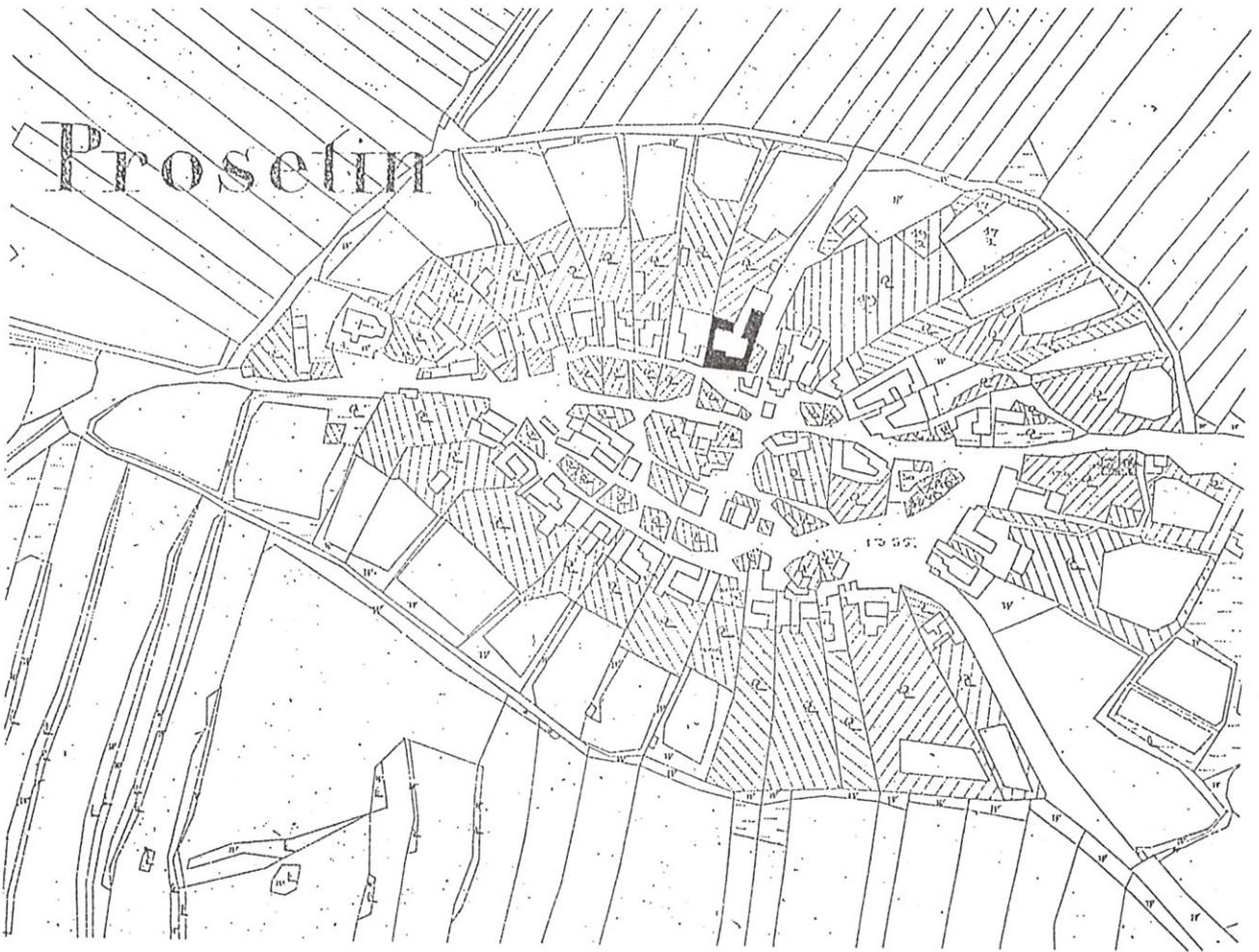
Obr. 1 Poloha tvrze na katastrální mapě stabilního katastru z roku 1826.

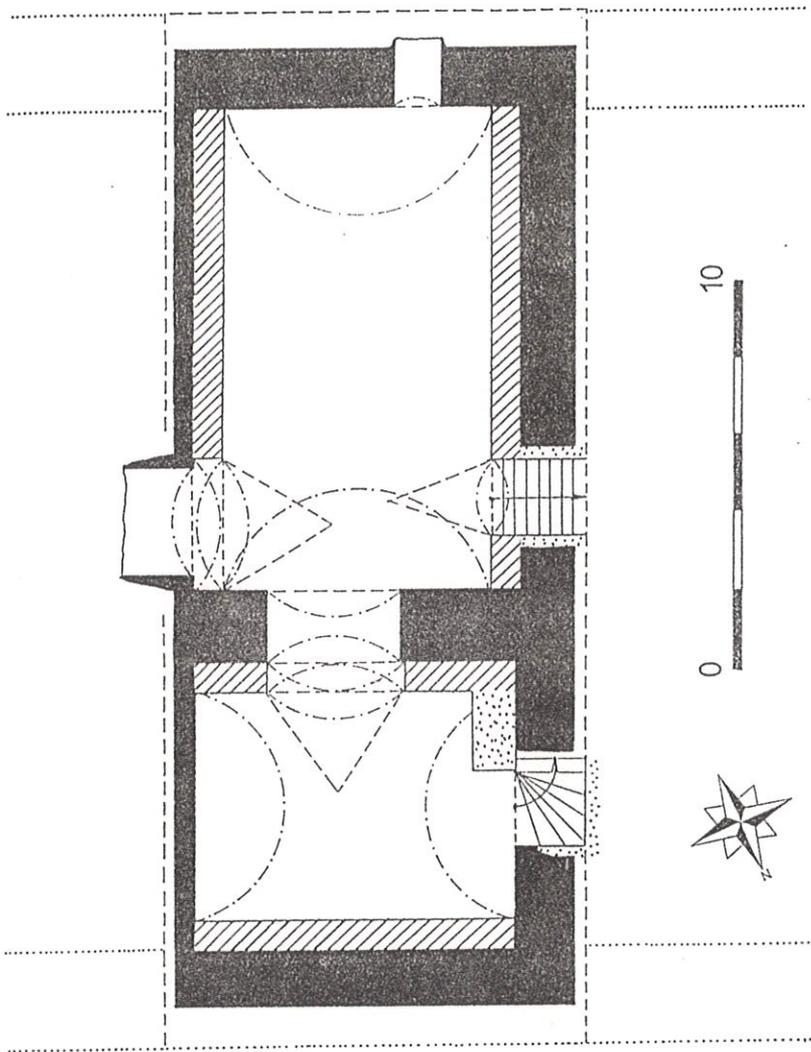
Obr. 2 Půdorysné zaměření sklepních prostor východního křídla domu čp. 25 - pozůstatků tvrze. Černě gotické zdivo, šrafovaně renesanční, tečkovaně zdivo z 18. století. Čárkovaně rozsah nadzemních konstrukcí západního křídla – výměnku, tečkovaně pravděpodobné pokračování obvodového zdiva tvrze.

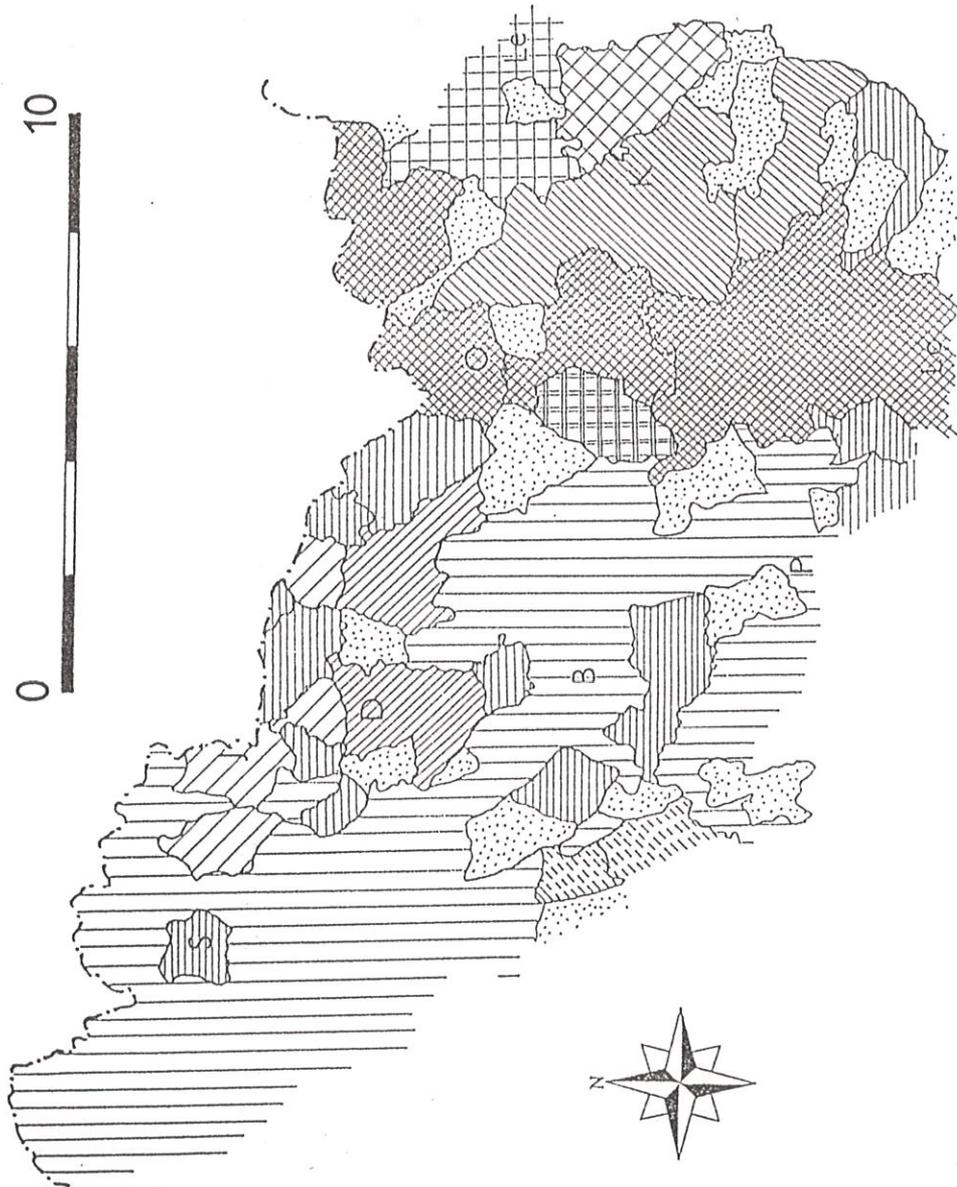
Obr. 3 Schématické znázornění majetkových poměrů na horní Svatce v polovině 14. století.

1 - Pernštejnové, 2 - církevní statky, 3 - Prosetín, 4 - páni z Lomnice, 5 - Kunštáti, 6 - Dalečínské zboží, 7 - Letovické panství, 8 - Sebranický statek, 9 - Osovští Ronovci, 10 - vladycké statky, 11 - zemská hranice, 12 - hranice panství. B - Bystřice nad Pernštejnem, P - Pernštejn, D - Dalečín, J - Jimramov, S - Sněžné (Německé), O - Olešnice, K - Kunštát, Le - Letovice, Lo - Lomnice. Zpracování a kresba autor.

Proselin

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12

Prodej dvora v Blažejovicích Adamem z Blažejovic Jankovi z Prosetína r.

1462

Já Adam z Blažejovic i svými erby i budoucími, vyznávám tímto listem obecně především, kdož jej uzří anebo čtúce slyšeti budou, že z dobrým rozmyslem svým a svých přátel radou, v ta doba ještě sem to dobře učiniti mohl, spravedlivým trhem a prodajem, prodal sem a prodávám, vydal sem a vydávám svůj dvůr i svého vlastního dědictví a panství ve vsi v Blažejovicích se vším jeho panstvím a příslušenstvím, jakož od dávna v svých mezách a hranicích zaleží, jakož sem jej sám držal, nebli moji předkové, opatrnému muži Jankovi z Prosetína a poctivý ženě Margytě manželce jeho, dětem jeho i budoucím jejich ku pravému dědictví za čtyři a za čtyřiceti hřiven grošův, za kteréžto peníze nyní jmenováno čtyři a čtyřiceti hřiven grošův, já Adam svrchu psaný z svými erby mám a slibuji, zlata uherské ??? dobré, na zlatě i na váze spravedlivé brati po čtyřiceti groších na peníze sečtúce, což za tu sumu čtyři a čtyřiceti hřiven groší přijde, v každú hřivnu čtúci a šedesáte groší počítajíc a sedm peněz za groš, kteréžto zlaté za čtyři a za čtyřiceti hřiven groší svrchu psaných Janek kupitel moj nahoře jmenovaný Margeta manželka jeho děti jeho i jejich budouce mají v svej moci míti a jich nevydávati žádnému, mně ani erbům mým ani budoucím našim, dotud dokadž bych já Adam svrchu psaný erbové moji budoucí moji dvoru svrchu psaného nespravili a ve dsky nevložili, jim svrchu psaným kupitelům našim, tak jakž níže v tomto listu se vypisuje, než těch peněz svrchu psaných Janek kupitel můj svrchu psaný a Margetha manželka jeho, děti jeho i jejich budouce mají moc ode mě svolenú před dobrými lidmi lidem dobrým a neboli jednomu člověku dobrému, komuž by se jim zdálo půjčiti ourok a ten ourok v roce přišli na těch za čtyři a za čtyřiceti hřiven groší zlatých svrchu psaných polovici v polouletí a druhou polovici v druhým polouletí a já Adam svrchu psaný erbové moji budouce moji a máme bráti od těch a neboli od toho, kdož si ty zlaté svrchu psané půjčené drželi od svrchu psaných kupitelův našich a když bychom jim ty v uce tak dokonale, jakž se v tomto listu píše, tehda kupitelé naši svrchu psaní zlaté svrchu jmenované za čtyři a za čtyřiceti hřiven groší mají nám splniti a dáti v naši moc a hned bezevšeho zmatku, tak jakž sem ten dvůr tu svrchupsaný sám oddávna držel a jeho požíval, nebli moji předkové, s rolí oranou i neoranou, s lesy, s chrastinami, s cestami, s mezami, s hranicemi, s loukami, s pastvami, s pastvištěmi, s potoky, s vodami tekutými i netekutými, s valy, s horami i se vším plným právem a panstvím, jakž ten dvůr v svých mezách a hranicích od starodávna jest rozdělen a okršlen, nic sobě vtom ani svým erbům ani budoucím svým práva ani kterého z vlastenství nepozůstavuje a ten jistý dvůr a dědictví svrchu psané já Adam svrchu psaný odlučuji od sebe i od svých erbův i od svých budoucích mocně mají tohoto listu a držení řečenému Jankovi z Prosetína kupiteli svému a Margetě manželce jeho, dětem jeho i jejich budoucím ten dvůr svrchu psaný se vším jeho panstvím a příslušenstvím přivlastňuji a jeho postupuji a postoupil sem pravým a věrným prodajem, vtom sobě ani svým erbům ani budoucím svým žádného oustrku ani nového nálezu nečině a ten dvůr a dědictví svrchu psané já Adam z Blažejovic často psaný i s svými erby i budoucími slibuju svou dobrou a čistou víru bezevší zlé lsti a bez odpory jemu dříve řečenému kupiteli našemu a Margetě manželce jeho dětem jeho i jeho budoucím ten dvůr již jmenovaný se vším jeho příslušenstvím svrchu psaným na prvním sněmu panským, kdež dcky zemské v Brně otevřené budou, spraviti, ve dcky zemské vložiti a vepsati a přiděditi svrchu psanému Jankovi kupiteli našemu a manželce jeho dětem jeho i jejich budoucím, kdožby na tom dvoře svrchu psaným co mněl, z desk vyložiti a vymazati, bez napřed psaného kupitele našeho manželky jeho dětí jeho budoucích jejich škody práce nákladu. Pakliby chom toho dvoru svrchu psaného na prvním sněmu

panským jemu kupiteli našemu svrchu psanému manželce jeho, dětem jeho, i budoucím jejich ve dcky nevložili, ale konečně na druhém, a to slibujem učiniti a dokonati a protiva každému člověku světskému i duchovnímu, vzláště od Židů od sirotkův i od věnného práva to slibujem vysvoboditi, spraviti, kolikráte by toho potřeba byla, tak jakž země Moravská za právo má, do tří let do desk vložení našim nákladem a prací a jestližeby ??? o to pokusil a chtíc ten dvůr a dědictví svrchu psané, zlatý tehda ??? ??? vysvoboditi a odraditi, svým nákladem na svůj groš, tak aby oni kupitel náš svrchu psaný a manželka jeho, děti jeho budouce jejich vždy při tom dvoře a dědictví svrchu psaném zůstali, paklibychom toho neučinili a dvoru svrchu psaného, tak jakž se svrchu píše, nespravili, tehda máme a slibujem Jankovi kupiteli našemu svrchu psanému manželce jeho, dětem jeho i budoucím jejich, třetinu vejše za povýšení dáti, a tu třetinu skrze povýšené v jednom měsíci pořád zběhlým dáti a zaplatiti penězi hotovými úplně a docela a jestli žeby kupitel náš často psaný Margeta manželka jeho děti jeho i jich budouce pro nedokonané a nesplněné věci svrchu psaných, které škody vzaly, ješto by ty škody dobrým svědomím bez věrování a přísah prokázati mohli, ty všecky škody slibujem jim nahraditi a zaplatiti, úplně a docela a neuchovalliby pán Bůh smrti mé Adama svrchu psaného a mejch erbův vté míře ten dvůr a dědictví svrchu psané ještě nebyl spraven ??? vysvobozen ani v dcky vložén kupitelům našim často psaným, tak jakž se svrchu píše, tehda poručníka a neboli poručníky statku svého a zlatech svrchu psaných za čtyři a za čtyřidceti hřiven groší mocně mocí tohoto listu zavazují a zaspisují, k dokonání těch vších věcí v tomto listu zapsaných Jankovi kupiteli našemu, Margetě manželce jeho dětem jeho i budoucím jejich a kdyby tento list jměl, z dobrou vůlí Janka kupitele našeho svrchu psaného manželky jeho dětí jeho i budoucích jejich, ten má a jmíti bude táž moc a tož právo ktomu kevšemu, což vtomto listě svrchu psáno stojí a tomu na svědomí a lepší zjištění věcí svrchu psaných já Adam z Blažejovic často psaný pečeti svej nemaje, prosil sem slovutnejch panoší Vaňka Melona z Hrádku a z Rosičky, Jíru z Bezděkova seděním Dalečíně, Matěje Nechovce z Míchova a Adama z Tetic a z Rožínky, že sou oni ku prosbě a žádosti mej pečeti své vlastní s svým vědomím a dobrovolně pečeti své vlastní přivěsili k tomuto listu na svědomí jim a jejich erbům bez škody. Jenž jest psán léta od narození syna Božího tisícího čtyřstého a šedesátého druhého léta v pondělí na den a hod slavnej nastolici svatého Petra apoštola Božího.

Listina Bedřicha Drahanovského z Pěňčina z 26. 4. 1611 o povolení volného prodeje soli

Já Bedřich Drahanovský z Pěňčina na Prosetíně a svobodnem mlejně v městečku Svitavce oznamuji tímto listem všem vůbec, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude, a vzláště tu kde náleží, že jsau předemnie předstoupili robotní lidé rychtář a starší, všechna obec jich Prosetinská, poddaní moji milí a věrní, mně se vši poctivostí, značně a pokorně, za to prosíce, poněvadž obec jich Prosetinská velikých nedostacích zůstává a chudá jest, tak že od ní lud žádných pomoci nemaje, čím by se vzdělávati, a sobě tím k dobrému sloužití mohla, k tomu žádných jiných prostředků vynaleznouti nemůže, nežli abych jim jakožto chudým lidem, poddaným svým, tak aby mohli pro vydělání jich samých obecního dobrého, nyní i na časy budoucí, bez překážky, jednoho každého, držitele statku Prosetinského, též i pro pohodlí lidu chudého, potřebného, mezi nimi zůstávajícího, v bečičkách malých sůl drobnou svobodně, jak od koho li se jim, dobře vidělo a zdálo ji kupovati buď pro ni sami i obce, kde by se jim vidělo, a věděti bude, posílati, tu ji k opatření svému, v té dědině, skládati, tak zase mezi sebou doma i jiným přes pole, kdož by koliv toho potřeboval, jak v cele v bečičkách malých sůl drobnou svobodně, tak za peníz prodávati mohli, a moc měli tu milost učinit, a nadto jim, k obdarování pod pečeti svou vydal, kdež prohlédajíce já k tomu, že jsou dotčení, Prosetínští netoliko povolní, ale mně za panování mého nad nimi, vždyckny ve všem poslušní a poddaní byli, ale nadto že i chudí a potřební lidé jsou, chtějí také, aby se tím lépe živiti, a jakej takéž pomoci, to spomožení k vyzdvihnutí jich obecního dobrého, ode mě pána svého, dosáhnouti. A oni zase proti tomu aby tím ochotněji roboty a povinnosti svých, vedle starobylého způsobu a zvyklostí, mně i budoucím potomkům svým pánům a držitelům statku Prosetinského, od bejvati mohli, z dobrým rozmyslem, svým listem, vědomím, dobrovolně, z lásky na snažnou, nejednú, jak vejš doloženo jich žádosti a prosby tak činím, a jim jmenovaným, Prosetinským, poddaným svým nynějším i budoucím, potomkům jich, věrným, milým, list tento, a obdarování celé a stálé, a dokonalé, od sebe erbův a potomkův svých pánů a držitelův statku a vsi Prosetína, na to dávám. aby oni rychtář a konšelé, nynější i budoucí vsi Prosetína, a na místě všeckny obce Prosetinské, sůl drobnou, odkudkoliv, by se jim řídilo, a začkoliv, buď na kopy, šilinky, kupovati, buď sami z obce dolů, pro ni dáti, jezdit, zase doma ji i přes pole, jak v bečičkách celých, tak i na peníz pro lid potřebnější, prodávati mohli a moc měli, však s tímto, dole psaným, řádem, předně pokud by taková sůl pro pohodlí chudého lidu, na obci Prosetinské, na peníz se prodávati měla, že v tom by obec své lepší bytí uznala, což se jim s tím ode mě moc dává, budou moci buď mezi sebou auřad aneb z obce, jednu osobu usedlou, voliti, kteráž by jistej díl, spíš ku té soli ku prodeji, k sobě přijala, ji na peníz i v bečičkách na jisté ceně, od rychtáře a konšelů, usazele, peněžila a po speněžení, ji, rychtáři neb auřadu, za tu vejstavku předešle vzatou ta osoba nařízena, peníze na Letovice odvésti povinna byla. Tak aby se v tom vevšem dobrý řád zachoval a obecní dobré hynouti nemohlo, nýbrž čím dál, tím více se vydělávalo, druhé. Rychtář a starší Prosetínští, nynější i budoucí, mají sobě registra založiti, a nebo vruby udělati, a co se soli, od koho, jak mnoho a počem kopa koupí, a zase po čem se ku prodeji vystavovati bude, potom co je do roka na ní vejdělku utíží, z toho ze všeho, z koupě, z prodeje a vytížení vejdělku pořádný počet obci každého roku činiti, povinni byli a povinni budou, v čemž jim žádná vrchnost jich a držitelé, vsi a statku Prosetinského, nynější a budoucí žádných překážek činiti ani je jakoukoliv jinou soli malou nebo velkou, obtížnosti a k užitku svému peněžití dáti, nýbrž jich přitom přivšem zouplna zanechati povinni budou, nyní i na časy budoucí a věčné. Čehož všeho na potvrzení i také bezpečnost a stálost já napřed psaný Bedřich Drahanovský z Pěňčina na to pečeť svou vlastní a přirozenou, svým listem, vědomím, dal sem k tomuto listu na pergamentě psanému, přivěsiti a připrosil sem urozených a statečných rytířův pana Frydrycha Kuntthofa (správně Kaltenhofa) z Malejova a na Křetině, pana Bernarta Drahanovského z Pěňčina a na Slatince a pana Adama Nesilovského z Nesilova a na Kladrubech, že sou pečeti své vedle mě na svědomí k tomuto listu přivěsiti dali, však sobě a budoucím svým beze škody. Jehož jest datum na svobodném mlejně v městečku Svitávce v auterý po Stem Marku Evangelistu Páně léta Božího tisícího šestistého jedenáctého.